

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378-7079

C 102

32e jaargang

24 april 1989

Uitgave
in de Nederlandse taal

Mededelingen en bekendmakingen

<u>Nummer</u>	Inhoud	Bladzijde
	I <i>Mededelingen</i>	
	.....	
	II <i>Vorbereidende besluiten</i>	
	Economisch en Sociaal Comité	
	Zitting van februari 1989	
89/C 102/01	Advies over het voorstel voor een besluit van de Raad waarbij de Commissie bevoegdheid wordt verleend leningen aan te gaan op grond van het nieuw communautair instrument ter bevordering van de investeringen in de Gemeenschap	1
89/C 102/02	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 86/278/EEG betreffende de bescherming van het milieu, in het bijzonder de bodem, bij het gebruik van zuiveringsslib in de landbouw, wat de bepalingen inzake chroom betreft	3
89/C 102/03	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 86/298/EEG betreffende kantelbeveiligingsinrichtingen aan de achterzijde op land- of bosbouwsmalspoorttrekkers	5
89/C 102/04	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 87/402/EEG betreffende vóór de bestuurderszitplaats bevestigde kantelbeveiligingsinrichtingen voor land- en bosbouwsmalspoorttrekkers op wielen	6
89/C 102/05	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 77/536/EEG inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lid-staten betreffende kantelbeveiligingsinrichtingen op landbouw- of bosbouwtrekkers op wielen	8
89/C 102/06	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lid-staten met betrekking tot de spoorelementen boor, kobalt, koper, ijzer, mangaan, molybdeen en zink in meststoffen	9

<u>Nummer</u>	Inhoud (<i>vervolg</i>)	Bladzijde
89/C 102/07	Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 3/84 tot instelling van een regeling voor intracommunautair verkeer van goederen die uit een lid-staat worden verzonden om tijdelijk te worden gebruikt in één of meer andere lid-staten	11
89/C 102/08	Vervolgadvies over de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement met betrekking tot een programma voor strategisch onderzoek en technologie op het gebied van de luchtvaart, proeffase (1989/1990)	12
89/C 102/09	Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad houdende vaststelling van een programma voor onderzoek en opleiding voor de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie op het gebied van telemanipulatie in gevaarlijke en wanordelijke situaties in kerninstallaties (1989-1993) — TELEMANT	13
89/C 102/10	Advies over het voorstel voor twee besluiten van de Raad betreffende sluiting namens de Europese Economische Gemeenschap en goedkeuring met het oog op sluiting door de Commissie namens de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie van de Kaderovereenkomst voor wetenschappelijke en technische samenwerking tussen de Europese Gemeenschappen en de Republiek IJsland	15
89/C 102/11	Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad tot vaststelling van een specifiek programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van mariene wetenschap en technologie (MAST)	16
89/C 102/12	Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot aanpassing van de prijs van voor verplichte distillatie geleverde Spaanse tafelwijnen	19
89/C 102/13	Advies over het voorstel voor een besluit van de Raad tot invoering van een financiële maatregel van de Gemeenschap ten behoeve van de uitroeiing van besmettelijke pleuropneumonie bij runderen in Portugal	20
89/C 102/14	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 64/432/EEG ten aanzien van de administratieve eenheden en de beëindiging van het serologisch onderzoek van bepaalde soorten varkens op brucellose	21
89/C 102/15	Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad houdende vaststelling van een programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling voor de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie op het gebied van de ontmanteling van nucleaire installaties (1989-1993)	22
89/C 102/16	Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 2727/75 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen	25
89/C 102/17	Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende pakketreizen, met inbegrip van vakantie- en rondreispakketten	27
89/C 102/18	Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van Verordening 486/85/EEG inzake de regeling voor landbouwprodukten, en bepaalde door verwerking van landbouwprodukten verkregen goederen, van oorsprong uit de Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS) of uit de landen en gebieden overzee	31

II

(Vorbereidende besluiten)

ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

Advies over het voorstel voor een besluit van de Raad waarbij de Commissie bevoegdheid wordt verleend leningen aan te gaan op grond van het nieuw communautair instrument ter bevordering van de investeringen in de Gemeenschap ⁽¹⁾

(89/C 102/01)

De Raad heeft op 14 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor economische, financiële en monetaire vraagstukken, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 7 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Drago.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het Comité spreekt zich uit vóór onderhavig voorstel voor een besluit en stelt tot zijn tevredenheid vast dat enkele belangrijke door hem in zijn vorige adviezen over het nieuw communautair instrument (NCI) reeds geformuleerde suggesties thans in de grondslagen en doelstellingen van onderhavig voorstel voor een besluit zijn verwerkt.

1.2. De opeenvolgende leningstranches van het nieuw communautair instrument, dat gericht is op verwezenlijking van prioritaire EG-doelstellingen en daarin thans bijgestaan wordt door de Europese Investeringsbank (EIB), die met behulp van haar eigen middelen een „parallele actie” is begonnen, hebben ertoe bijgedragen en ertoe geleid dat op het vlak van de investeringsprojecten van in diverse sectoren opererende kleine, middelgrote en ambachtelijke bedrijven significante resultaten zijn geboekt.

1.3. De in het kader van NCI IV verstrekte leningen, waarbij algemene prioriteit aan het midden- en kleinbedrijf (MKB) is gegeven, betekenden geen belasting voor de EG-begroting en hebben er samen met de overige financiële instrumenten toe bijgedragen, de samenwerkingsstrategie voor groei en werkgelegenheid te ondersteunen, en de kleinere bedrijven meer ruimte te geven voor hun economische activiteiten en hun meer groei-kansen te bieden.

Het Comité staat dan ook positief tegenover voortzetting van het verstrekken van NCI-leningen waarbij het MKB algemene prioriteit zal blijven genieten, maar waarbij ook nieuwe, complementaire doelstellingen zullen worden gehanteerd en een nieuwe methode zal worden toegepast.

1.4. Ten aanzien van de complementaire doelstellingen gaat het Comité ermee akkoord, in het kader van NCI V ook leningen te verstrekken voor projecten die gericht zijn op instandhouding van het platteland, hoogwaardige technologie en innovatie in het MKB.

Het streven naar instandhouding van het platteland moet worden bevorderd door alle activiteiten te ondersteunen die de diversifiëring van de plattelandseconomie overal in de Gemeenschap stimuleren, en daarmee een dynamisch en positief werkgelegenheidseffect sorteren en de groei van het regionaal produkt bevorderen, waarbij de schaal van de activiteiten van dien aard moet zijn dat zij, zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht, de bescherming van het milieu ten goede komen.

Het is dan ook gewenst dat de steunverlening, ook in de landbouwsector en alle subsectoren, met inbegrip van het vreemdelingenverkeer, wordt uitgebreid tot individuele ondernemers, coöperaties en combinaties van kleine ondernemingen, ook in het ambacht, alsook tot mogelijke economische initiatieven van werknemers die als gevolg van omschakelings- en/of herstructureringsmaatregelen uit het productieproces zijn verdwenen.

1.5. Het Comité gaat er bovendien mee akkoord, de NCI-regeling ook te laten gelden voor invoering van

⁽¹⁾ PB nr. C 335 van 30. 12. 1988, blz. 8.

hoogwaardige technologie en innovaties in het MKB, met het gevolg dat leningen kunnen worden verkregen voor een breed gamma materialen en productie-activiteiten alsook voor specifieke toepassingen van onderzoeksresultaten.

Doordat de NCI-regeling een aanvulling vormt op de activiteiten in het kader van de afzonderlijke EG-programma's en in de tijd gezien een begeleidende functie heeft, is het juist dat ook de kosten van opleiding en vorming als immateriële investeringen in aanmerking komen voor NCI-leningen.

1.6. Wat de methode betreft, stemt het Comité in met het voorstel om van het NCI een *revolving fund* te maken waardoor de Commissie leningen mag opnemen en verstrekken tot een bepaalde limiet, namelijk de som van de door de Commissie opgenomen leningen.

Door het hanteren van deze limiet — 5,865 miljard Ecu — behoeft de Commissie niet steeds weer om toestemming te verzoeken en kan zij ieder jaar 500 miljoen à 1 miljard Ecu opnemen, waardoor zij beter aan de vraag naar NCI-leningen kan voldoen.

Het Comité is er weliswaar van overtuigd dat de NCI-regeling transparant is en dat hierop door de Raad adequaat toezicht kan worden uitgeoefend, maar het zou toch graag zien dat het evenals het Europees Parlement geïnformeerd wordt, en dat het, na afloop van de drie jaar, ook in het bezit wordt gesteld van het verslag en van de eventuele nieuwe oriëntaties van de Commissie.

1.7. Hoewel het Comité de formule van de globale lening doeltreffend acht, en de garanties van de financiële tussenpersonen volgens hem voldoende zijn om nieuwe financiële technieken op de projecten te kunnen toepassen, meent het toch dat de respectieve werkkterreinen van het NCI en van de structuurfondsen van de Gemeenschap, vooral wat het plattelandsbeleid betreft, onvoldoende zijn afgebakend.

1.8. In verband met de fundamentele betekenis van de diverse samenwerkingsvormen voor een hoogwaardige ontwikkeling van MKB en ambacht dringt het Comité er bij de Commissie op aan, na te gaan welke mogelijkheden gelegen zijn in een grotere betrokkenheid van de coöperatieve kredietverenigingen en onderlinge verzekeringsmaatschappijen bij de rol van de bemiddelende financiële instellingen met betrekking tot het verstrekken van globale leningen.

Tot slot verzoekt het Comité de Commissie, de bemiddelende financiële instellingen ertoe te bewegen, bij het uitkeren van NCI-leningen uitdrukkelijk te vermelden dat het om NCI-leningen gaat, zodat deze instellingen ook bijdragen tot de verspreiding van de nodige informatie.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. Artikel 2

T.a.v. de „prioritaire doelstellingen” waaraan de projecten moeten beantwoorden, dringt het Comité er bij de Commissie op aan, in dit artikel expliciet melding te maken van de in artikel 9 beschreven procedure.

Deze zinsnede druist namelijk in tegen de doelstellingen, de letter en de geest van het Commissievoorstel.

Het Comité zou voorts graag zien dat de woorden *all'occorrenza* in de tweede alinea van artikel 2 van de Italiaanse versie van het Commissiedocument worden geschrapt.

2.2. Artikel 6

De formulering van de laatste alinea — die gezien vanuit het nationale monetaire beleid wel correct is — kan strijdig lijken met het algemeen belang van de Gemeenschap, alsook met de geest die aan de liberalisering van de kapitaalmarkt ten grondslag ligt.

Het Comité geeft de Commissie in overweging, deze alinea anders te formuleren.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 86/278/EEG betreffende de bescherming van het milieu, in het bijzonder de bodem, bij het gebruik van zuiveringsslib in de landbouw, wat de bepalingen inzake chroom betreft⁽¹⁾

(89/C 102/02)

De Raad heeft op 8 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 130 S van het EEG-verdrag het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor milieu, volksgezondheid en consumentenvraagstukken, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 31 januari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Proumens.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het Comité stemt in met het richtlijnvoorstel, dat een logische aanvulling vormt op basisrichtlijn 86/278/EEG⁽²⁾ waarin bij gebrek aan voldoende wetenschappelijke gegevens nog geen grenswaarden voor chroom waren vastgesteld.

1.2. Inmiddels is wetenschappelijk onderzoek verricht dat tot duidelijke conclusies heeft geleid. Deze conclusies zijn in de toelichting duidelijk samengevat.

1.3. Vóór de totstandkoming van dit richtlijnvoorstel bestonden in een aantal lid-staten reeds voorschriften of aanbevelingen inzake grenswaarden. Deze waarden variëren echter van land tot land.

1.4. Daarom moet erop toegezien worden dat genoemde lid-staten zich ook inderdaad houden aan het wetenschappelijk rapport van begin 1988.

1.5. Het Comité heeft veel aandacht voor de aanwezigheid van chroom in het grondwater of in voor de menselijke consumptie bestemde landbouwprodukten. Het wetenschappelijk rapport dat de Commissie heeft laten opstellen, geeft in dit opzicht bevredigende antwoorden.

1.6. Voorts heeft het Comité de vraag gesteld welke gevolgen het storten van zuiveringsslib op voor de veeteelt bestemde weidegrond zou kunnen hebben.

Dienaangaande wordt in basisrichtlijn 86/278/EEG bepaald dat ten minste drie weken moeten verstrijken tussen het moment waarop het zuiveringsslib, dat met name chroom bevat, gestort wordt en het moment waarop het vee opnieuw mag beginnen te grazen. Deze termijn wordt vastgesteld door de lid-staten en kan in bepaalde gevallen met het oog op klimaatomstandigheden (gebieden met een warm en droog klimaat, te weinig neerslag) verlengd worden.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. De grenswaarden

2.1.1. Evenals in basisrichtlijn 86/278/EEG gaat het om drie soorten grenswaarden:

- a) grenswaarden voor de concentratie van zware metalen in de grond;
- b) grenswaarden voor de concentratie van zware metalen in slib dat gebruikt wordt voor landbouwdoeleinden;
- c) maximale hoeveelheden zware metalen die jaarlijks op landbouwgrond mogen worden opgebracht.

2.1.2. De grenswaarden voor de concentratie van chroom in de bodem bedragen 100 à 200 mg/kg droge stof.

2.1.3. De grenswaarden voor de concentratie van chroom in slib bedragen 1 000 à 1 750 mg/kg droge stof.

2.1.4. De grenswaarden voor de maximale hoeveelheden chroom die jaarlijks op landbouwgrond mogen worden opgebracht, bedraagt 4,5 kg per hectare.

2.1.5. De maximale toegestane grenswaarde voor de concentratie van chroom in slib lijkt toch wel erg hoog en mag zeker niet steeds systematisch gedurende lange tijd worden toegepast. Dit gevaar heeft de Commissie willen afwenden door grenswaarden voor de jaarlijks toegestane hoeveelheden vast te stellen.

2.1.6. De in de paragrafen 2.1.2 en 2.1.3 genoemde grenswaarden bieden de lid-staten een marge die hen in staat stelt, de op nationaal of regionaal niveau vast te stellen grenswaarde af te stemmen op de bodemgesteldheid, de klimaatomstandigheden en de heersende landbouwpraktijken.

Gezien het gevaar van zevenwaardig chroom, dat ontstaat door oxidatie van het in slib en bodem hoofdzakelijk voorkomende driewaardig chroom, dient men zich

⁽¹⁾ PB nr. C 307 van 2. 12. 1988, blz. 9.

⁽²⁾ PB nr. L 181 van 4. 7. 1986.

bij de beoordeling van de bodemgesteldheid met name af te vragen of de bodem chroom kan oxideren.

2.2. Toepassing van de richtlijn

2.2.1. Het Comité heeft zich afgevraagd of het wel mogelijk is, de richtlijn per 1 januari 1990 toe te passen.

In feite moet de basisrichtlijn uiterlijk in juli 1989 in de lid-staten worden toegepast. Aangezien het in het onderhavige geval echter slechts gaat om toevoeging van de grenswaarden voor chroom en de overige bepalingen van de richtlijn ongewijzigd blijven, lijkt de voorgestelde datum niet alleen reëel maar zelfs zeer wenselijk.

Toch moet de Commissie erop toezien dat de basisrichtlijn inderdaad wordt toegepast en dat de noodzakelijke controlesystemen worden ingevoerd.

2.2.2. Krachtens artikel 10 van Richtlijn 86/278/EEG moeten de slibproducerende zuiveringsinstallaties die de technische middelen bezitten om de aanwezigheid van zware metalen te meten, in staat worden gesteld, via een duidelijk vastgestelde administratieve procedure het gehalte van met name chroom vast te stellen.

Hoe doeltreffend deze procedure is, moet echter nog blijken, want zolang de kaderrichtlijn niet toegepast wordt, blijft zij theoretisch.

2.2.3. Bij overschrijding van de grenswaarden moet het slib door de zuiveringsinstallaties geëlimineerd worden.

Dit kan op drie manieren gebeuren :

- a) door verbranding;
- b) door overbrenging naar een stortplaats voor gevaarlijke afvalstoffen (hoewel er hiervan helaas steeds minder zijn);
- c) door uitstrooiing op niet voor de verbouw van voedingsgewassen bestemde landbouwgrond.

2.2.4. Genoemde methodes blijven uiteraard een experimenteel karakter behouden. Bovendien zijn zij onbevredigend en kunnen zij tot milieuproblemen leiden (behalve misschien verbranding).

Daarom is het belangrijk dat de Commissie de lid-staten ertoe aanzet, aanbevelingen te doen aan chroomlozende bedrijven ten einde de hoeveelheid chroomhoudend afval, zoveel als technisch gezien mogelijk is, te reduceren.

2.3. Fiche d'impact (uitwerkingen)

2.3.1. Het gaat voornamelijk om landbouwbedrijven die onder het DG VI vallen, en niet om het midden- en klein bedrijf (MKB) als zodanig. Dit neemt natuurlijk niet weg dat een groot aantal landbouwbedrijven tot het MKB behoort.

2.3.2. DG VI is overigens geraadpleegd over de kwestie van het opbrengen van zuiveringsslib en heeft bij deze gelegenheid DG XI aangeraden, de normen te verscherpen, hetgeen ook gebeurd is.

2.3.3. Deze raadpleging heeft dus tot resultaten geleid, terwijl bovendien zowel met de landbouw als met de milieuaspecten rekening is gehouden.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 86/298/EEG betreffende kantelbeveiligingsinrichtingen aan de achterzijde op land- of bosbouwsmalspoortrekkers⁽¹⁾

(89/C 102/03)

De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft op 8 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 100 A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 1 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Wick.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Inhoud van het Commissievoorstel

De voorgestelde wijzigingen van Richtlijn 86/298/EEG van de Raad hebben tot doel, hierin bepalingen op te nemen inzake het uitvoeren van een aanvullende proef in het kader van de dynamische beproevingsprocedure, indien de beveiligingsconstructie tijdens de eerste slagproef aanzienlijke breuken of scheuren gaat vertonen.

Verder is het de bedoeling, de procedure van het „comité voor de aanpassing van de technische vooruitgang van de richtlijnen voor de opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector landbouw- en bosbouwtrekkers” te vervangen door de procedure van het Raadgevend comité.

I. ALGEMENE OPMERKINGEN

1. Uitbreiding van de richtlijn om technische redenen

1.1. De door de Commissie geplande wijziging van de geldende richtlijn door het opnemen van een aanvullende proef in de dynamische beproevingsprocedure vloeit voort uit het besluit dat de Raad bij de vaststelling van de richtlijn in mei 1986 heeft genomen, nl. om op voorstel van de Commissie een aanvullende richtlijn vast te stellen met bepalingen betreffende aanvullende dynamische slagproeven. Dit besluit is opgenomen in artikel 13 van genoemde richtlijn.

1.2. Nadat de Commissie de betrouwbaarheid van de destijds voorgestelde beproevingsmethode via grondige tests in speciaal ingerichte laboratoria heeft laten onderzoeken, komt zij tot de conclusie, dat de oorspronkelijk door haar voorgestelde beproevingsmethode aan de veiligheidseisen voldoet en volledig toereikend is. Daarom bevat haar voorstel opnieuw de oorspronkelijk voorgestelde tekst, zodat de methodes voor de statische en dynamische proeven met elkaar overeenkomen. Op deze wijze wordt het evenwicht hersteld.

1.3. Het Comité gaat akkoord met het opnemen van een aanvullende proef in de dynamische beproevingsprocedure.

2. Wijziging van de procedure voor de aanpassing van de richtlijn aan de technische vooruitgang

2.1. Het Comité waardeert het streven van de Commissie naar een adequate procedure voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de in de bijlagen bij Richtlijn 86/298/EEG opgenomen voorschriften. Tot nog toe is overeenkomstig artikel 13 van Richtlijn 86/298/EEG de procedure van Richtlijn 74/150/EEG van toepassing. Volgens deze procedure dient het comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de richtlijnen voor de opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector landbouw- en bosbouwtrekkers, in het vervolg „het comité voor aanpassing” genoemd, advies uit te brengen over de voorstellen van de Commissie.

2.2. De Commissie gaat over tot vaststelling van de beoogde maatregelen indien deze in overeenstemming zijn met het advies van het bedoeld comité. Is dit niet het geval, dan legt de Commissie haar voorstellen onmiddellijk voor aan de Raad, die hierover met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een besluit neemt.

2.3. Deze procedure is in het verleden bij de onderhavige richtlijnen en ook voor de sector motorvoertuigen over het algemeen bruikbaar gebleken en vormde nooit een belemmering voor de aanpassing van de bijlagen bij de richtlijn aan de technische vooruitgang. Het is daarom niet nodig, het comité met beslissingsbevoegdheid te vervangen door een comité met slechts een raadgevende functie.

2.4. Het Comité wijst er overigens op dat een desbetreffend voorstel van de Commissie d.d. 19 januari 1987 tot wijziging van artikel 13 van Richtlijn 74/150/EEG door de EG-Raad voor de interne markt op 5 maart 1988 met algemene stemmen werd verworpen. In een door de Raad op 30 november 1987 opgesteld „gemeenschappelijk standpunt” wordt hierover het volgende gezegd: „... men was het er namelijk in zeer grote mate over eens dat de thans geldende procedure in de betrokken sector op bevredigende wijze functioneert en dat er derhalve geen reden toe is om daarin veranderingen aan te brengen.”

⁽¹⁾ PB nr. C 324 van 17. 12. 1988, blz. 14.

II. BIJZONDERE OPMERKINGEN

Artikel 1, tweede en derde lid

Het Economisch en Sociaal Comité gaat niet akkoord met de invoering van een nieuwe procedure, waarbij de rol van het comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang beperkt zou zijn tot een slechts raadgevende functie. De tot nog toe gehanteerde procedure van het Reglementeringscomité heeft in de praktijk resultaat opgeleverd en vooral in het kader van de lopende voorbereiding van gemeenschappelijke wettelijke bepalingen aanzienlijke deskundigheid ingebracht. De tot dusver toegepaste procedure dient te worden gehandhaafd omdat deze duidelijk, eenvoudig en snel is.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 87/402/EEG betreffende vóór de bestuurderszitplaats bevestigde kantelbeveiligingsinrichtingen voor land- en bosbouwsmaalspoorttrekkers op wielen⁽¹⁾

(89/C 102/04)

De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft op 8 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 100 A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 1 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Wick.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Inhoud van het Commissievoorstel

De voorgestelde wijzigingen van Richtlijn 87/402/EEG van de Raad hebben tot doel, hierin bepalingen op te nemen inzake het uitvoeren van een aanvullende proef in het kader van de dynamische beproevingsprocedure,

indien de beveiligingsconstructie tijdens de eerste slagproef aanzienlijke breuken of scheuren gaat vertonen.

Verder is het de bedoeling, de procedure van het „comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de richtlijnen voor de opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector landbouw- en bosbouwtrekkers” te vervangen door de procedure van het raadgevend comité.

⁽¹⁾ PB nr. C 311 van 6. 12. 1988, blz. 9.

I. ALGEMENE OPMERKINGEN

1. Uitbreiding van de richtlijn om technische redenen

1.1. Nadat de Commissie de betrouwbaarheid van de reeds in mei 1986 voorgestelde beproevingsmethode via grondige tests die echter betrekking hadden op de aan de achterzijde gemonteerde beveiligingsconstructies in speciaal ingerichte laboratoria heeft laten onderzoeken, komt zij ook met betrekking tot de hier voorgestelde wijziging betreffende aan de voorzijde gemonteerde beveiligingsinrichtingen tot de conclusie, dat de oorspronkelijk door haar voorgestelde beproevingsmethode aan de veiligheidseisen voldoet en volledig toereikend is. Daarom bevaat haar voorstel opnieuw de oorspronkelijk voorgestelde tekst, zodat de methodes voor de statische en dynamische proeven met elkaar overeenkomen. Op deze wijze wordt het evenwicht hersteld.

1.2. Het Comité gaat ervan uit dat de resultaten van de proeven voor aan de achterzijde gemonteerde kantebeveiligingen transponeerbaar zijn.

1.3. Het Comité gaat akkoord met het opnemen van een aanvullende proef in de dynamische beproevingsprocedure.

2. Wijziging van de procedure voor de aanpassing van de richtlijn aan de technische vooruitgang

2.1. Het Comité waardeert het streven van de Commissie naar een adequate procedure voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de in de bijlagen bij Richtlijn 86/298/EEG opgenomen voorschriften. Tot nu toe is overeenkomstig artikel 13 van Richtlijn 86/298/EEG de procedure van Richtlijn 74/150/EEG van toepassing. Volgens deze procedure dient het comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de richtlijnen voor de opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector landbouw- en bosbouw-trekkers, in het vervolg „het comité voor aanpassing” genoemd, advies uit te brengen over de voorstellen van de Commissie.

2.2. De Commissie gaat over tot vaststelling van de beoogde maatregelen indien deze in overeenstemming zijn met het advies van bedoeld comité. Is dit niet het geval, dan legt de Commissie haar voorstellen onmiddellijk voor aan de Raad, die hierover met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een besluit neemt.

2.3. Deze procedure is in het verleden bij de onderhavige richtlijnen en ook voor de sector motorvoertuigen over het algemeen bruikbaar gebleken en vormde nooit

een belemmering voor de aanpassing van de bijlagen bij de richtlijn aan de technische vooruitgang. Het is daarom niet nodig, het comité met beslissingsbevoegdheid te vervangen door een comité met slechts een raadgevende functie.

2.4. Het Comité wijst er overigens op dat een desbetreffend voorstel van de Commissie d.d. 19 januari 1987 tot wijziging van artikel 13 van Richtlijn 74/150/EEG door de EG-Raad voor de interne markt op 5 maart 1988 met algemene stemmen werd verworpen. In een door de Raad op 30 november 1987 opgesteld „gemeenschappelijk standpunt” wordt hierover het volgende gezegd: „... men was het er namelijk in zeer grote mate over eens dat de thans geldende procedure in de betrokken sector op bevredigende wijze functioneert en dat er derhalve geen reden toe is om daarin veranderingen aan te brengen.”

II. BIJZONDERE OPMERKINGEN

Artikel 1, eerste en tweede lid

Het Economisch en Sociaal Comité gaat niet akkoord met de invoering van een nieuwe procedure, waarbij de rol van het comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang beperkt zou zijn tot een slechts raadgevende functie. De tot nu toe gehanteerde procedure van het Reglementeringscomité heeft in de praktijk resultaat opgeleverd en vooral in het kader van de lopende voorbereiding van gemeenschappelijke wettelijke bepalingen aanzienlijke deskundigheid ingebracht. De tot dusver toegepaste procedure dient te worden gehandhaafd omdat deze duidelijk, eenvoudig en snel is.

Artikel 1, vierde lid

Het Comité is het eens met de voorgestelde wijzigingen, die het evenwicht herstellen tussen de beproevingsmethodes in verband met de statische en dynamische proeven.

Artikel 2

Het Comité wijst erop dat de richtlijnen van de Europese Gemeenschap doorgaans 18 maanden na hun vaststelling en publikatie in de afzonderlijke lid-staten in werking treden. De in het richtlijnvoorstel genoemde termijn (vóór 1 oktober 1989) is in de ogen van het Comité niet realistisch. Gezien de stand van zaken stelt het dan ook voor om in dit artikel te bepalen dat de richtlijn één jaar na de vaststelling en publikatie ervan in de afzonderlijke lid-staten dient te worden toegepast.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 77/536/EEG inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lid-staten betreffende kantelbeveiligingsinrichtingen op landbouw- of bosbouwtrekkers op wielen

(89/C 102/05)

De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft op 5 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 100 A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 1 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Wick.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Inhoud van het Commissievoorstel

Voorgesteld wordt, het toepassingsgebied van de richtlijn uit te breiden tot trekkers met een maximale massa van 6 ton; momenteel bedraagt de maximale massa 4,5 ton.

Verder is het de bedoeling, de procedure van het „comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de richtlijnen voor de opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector landbouw- en bosbouwtrekkers” te vervangen door de procedure van het Raadgevend comité.

I. ALGEMENE OPMERKINGEN

1. Uitbreiding van de richtlijn om technische redenen

1.1. Het Comité begroet de uitbreiding van het toepassingsgebied van de richtlijn tot trekkers met een massa van ten hoogste 6 ton, waardoor de voordelen van een gemeenschappelijke regeling voor een groter aantal landbouwtrekkers zullen gelden. Het Comité gaat ervan uit dat deze uitbreiding geen negatieve gevolgen zal hebben voor de veiligheid van de werknemers of de verkeersveiligheid.

2. Wijziging van de procedure voor de aanpassing van de richtlijn aan de technische vooruitgang

2.1. Het Comité waardeert het streven van de Commissie naar een adequate procedure voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de in de bijlagen bij Richtlijn 86/298/EEG opgenomen voorschriften. Tot nog toe is overeenkomstig artikel 13 van Richtlijn 86/298/EEG de procedure van Richtlijn 74/150/EEG van toepassing. Volgens deze procedure dient het comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de richtlijnen voor de opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector landbouw- en bosbouwtrekkers, in het vervolg „het comité voor aanpassing” genoemd, advies uit te brengen over de voorstellen van de Commissie.

2.2. De Commissie gaat over tot vaststelling van de beoogde maatregelen indien deze in overeenstemming

zijn met het advies van bedoeld comité. Is dit niet het geval, dan legt de Commissie haar voorstellen onmiddellijk voor aan de Raad, die hierover met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een besluit neemt.

2.3. Deze procedure is in het verleden bij de onderhavige richtlijnen en ook voor de sector motorvoertuigen over het algemeen bruikbaar gebleken en vormde nooit een belemmering voor de aanpassing van de bijlagen bij de richtlijn aan de technische vooruitgang. Het is daarom niet nodig, het comité met beslissingbevoegdheid te vervangen door een comité met slechts een raadgevende functie.

2.4. Het comité wijst er overigens op dat een desbetreffend voorstel van de Commissie d.d. 19 januari 1987 tot wijziging van artikel 13 van Richtlijn 74/150/EEG door de EG-Raad voor de interne markt op 5 maart 1988 met algemene stemmen werd verworpen. In een door de Raad op 30 november 1987 opgesteld „gemeenschappelijk standpunt” wordt hierover het volgende gezegd: „...men was het er namelijk in zeer grote mate over eens dat de thans geldende procedure in de betrokken sector op bevredigende wijze functioneert en dat er derhalve geen reden toe is om daarin veranderingen aan te brengen.”

II. BIJZONDERE OPMERKINGEN

Artikel 1, eerste lid

Het Comité gaat akkoord met de uitbreiding van het toepassingsgebied van de richtlijn tot trekkers met een maximale massa van 6 ton (tot nog toe 4,5 ton).

Door de voorgestelde uitbreiding tot landbouw- en bosbouwtrekkers met een massa (leeggewicht) van ten hoogste 6 ton wordt de richtlijn aangepast aan de desbetreffende testcode van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de norm 3463 van de Internationale Organisatie voor normalisatie (ISO).

Artikel 1, tweede en derde lid

Het Economisch en Sociaal Comité gaat niet akkoord met de invoering van een nieuwe procedure, waarbij de

rol van het comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang beperkt zou zijn tot een slechts raadgevende functie. De tot nog toe gehanteerde procedure van het Reglementeringscomité heeft in de praktijk resultaat opgeleverd en vooral in het kader van de lopende voorbereiding van gemeenschappelijke wettelijke bepalingen aanzienlijke deskundigheid ingebracht. De tot dusver toegepaste procedure dient te worden gehandhaafd omdat deze duidelijk, eenvoudig en snel is.

Artikel 2

Het Comité wijst erop dat de richtlijnen van de Europese Gemeenschap doorgaans 18 maanden na hun vaststelling en publikatie in de afzonderlijke lid-staten in werking treden. De in het richtlijnvoorstel genoemde termijn (vóór 1 oktober 1989) is in de ogen van het Comité niet realistisch. Gezien de stand van zaken stelt het Comité dan ook voor om in dit artikel te bepalen dat de richtlijn één jaar na de vaststelling en publikatie ervan in de afzonderlijke lid-staten dient te worden toegepast.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lid-staten met betrekking tot de spoorelementen boor, kobalt, koper, ijzer, mangaan, molybdeen en zink in meststoffen⁽¹⁾

(89/C 102/06)

Op 11 november 1988 heeft de Raad besloten, overeenkomstig artikel 100 A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 1 februari 1989 opgesteld. Rapporteur was de heer Proumens.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het Comité is tevreden met onderhavig voorstel en stelt vast dat hiermee voornamelijk wordt beoogd, de samenstelling van meststoffen en de gehalten van de erin voorkomende spoorelementen te harmoniseren.

1.2. Het betreft hier geen richtlijn die milieu-bescherming tot doel heeft, hoewel dit idee wel impliciet aanwezig is (zie met name artikel 4, laatste deel, en artikel 5).

1.3. Er zij nl. opgemerkt:

- dat spoorelementen belangrijk zijn voor de kwaliteit van de geoogste produkten, en tegelijk invloed hebben op de geproduceerde hoeveelheid,
- dat bij de toegepaste doses evenwel met voorzichtigheid te werk moet worden gegaan om het risico dat ze in de voedselketen opgenomen worden, te beperken.

1.4. Spoorelementen in complexvorm zijn interessant, daar de combinatie ervan met organische chelaatvormers de mogelijkheid biedt de doses van de spoorelementen aanzienlijk te verminderen, en tegelijk hun doelmatigheid te verhogen.

⁽¹⁾ PB nr. C 304 van 29. 11. 1988, blz. 8.

1.5. Vanzelfsprekend mogen de chelaat- en complexvormers geen gevaar voor het milieu of de gezondheid opleveren.

1.6. Ter informatie is het nuttig eraan te herinneren dat meststoffen al bijna een eeuw het onderwerp zijn van uiteenlopende regelingen. Sinds zo'n 25 jaar is de Europese Commissie bezig met de harmonisatie ervan.

Onderhavig voorstel voor een richtlijn is de vierde richtlijn in dit verband.

2. Bijzondere overwegingen

2.1. In artikel 2 wordt bepaald dat de EEG-meststoffen die voldoen aan artikel 1 van onderhavige richtlijn, verpakt dienen te zijn.

Volgens het Comité moet aanvaard worden dat de produkten ook onverpakt verkocht worden; dit is nl. (vooral in landbouwcoöperaties) steeds meer het gebruik. Wel kan men zich afvragen of dit eigenlijk wenselijk is.

De factuur en/of de begeleidende documenten dienen in bovengenoemd geval duidelijk de samenstelling ervan aan te geven, zoals het volgende artikel voorschrijft. Op deze factuur en/of de begeleidende documenten dient tevens de gebruiksaanwijzing te zijn vermeld, of deze nu verplicht of facultatief is. Deze gebruiksaanwijzing moet overeenkomen met de vermeldingen die op de verpakking zouden hebben gestaan.

2.2. De indruk zou kunnen ontstaan dat de Commissie in de laatste alinea van artikel 3 water bij de wijn doet. In feite is het echter de bedoeling dat deze facultatieve vermelding vooral geldt voor sporen die eigenlijk altijd in grondstoffen aanwezig zijn. Aangezien dergelijke sporen moeilijk te meten zijn, wordt vermelding aangeraden, maar niet verplicht gesteld, om te voorkomen dat kleine en middelgrote ondernemingen hierbij voor moeilijkheden komen te staan.

2.3. Artikel 4

Aan de alinea die begint met „De vermelding van het gehalte aan spoorelementen...” zou het Comité de volgende bepaling willen toevoegen: „... Voor produkten die in vloeibare vorm worden aangeboden, dient bovendien het gehalte in kg elementen per 100 liter bij 20 °C te worden aangegeven.”

2.4. In artikel 4, laatste alinea, zouden in de tekst: „Alleen te gebruiken in geval van erkende behoefte. De benodigde doses mogen niet worden overschreden” de woorden „erkende behoefte” moeten worden vervangen door: „Gebrek of specifieke behoeften.”

2.5. Artikel 5

Met dit artikel wordt de lid-staten de mogelijkheid geboden, niet-verplichte, maar voor de landbouwers nuttige aanvullende vermeldingen toe te laten, wanneer hierdoor ten minste het vrije handelsverkeer niet belemmerd wordt.

2.6. Het Comité vraagt zich zelfs af of de Commissie in dit artikel niet nog een stapje verder zou moeten gaan door te bepalen dat de lid-staten erop moeten aandringen dat degenen die genoemde produkten in eigen land op de markt brengen inderdaad maximaal gebruik maken van deze mogelijkheid, voor zover dit uiteraard niet tot nieuwe handelsbelemmeringen leidt.

3. Bijlagen

3.1. De bijlagen en de eventueel hierop aan te brengen wijzigingen zijn dermate ingewikkeld dat het Comité de behandeling ervan wil overlaten aan deskundigen van de Commissie, de lid-staten en het bedrijfsleven.

3.2. Wel moeten eventuele aanpassingen door deskundigen natuurlijk overeenkomen met de algemene doelstellingen van de richtlijn.

4. Bijzondere gevallen

4.1. Op de lijst van chelaatvormers in hoofdstuk E van de bijlage ontbreken een aantal in de Gemeenschap veel gebruikte stoffen, nl.:

- Hydroxyethylideendifosforzuur (HEDP) = $C_2H_8O_7P_2$,
- Triaceton-nitrilzuur (NTA) = $C_6H_9NO_6$,
- Polyamines = $C_n H_m (NO_2)_p$.

Deze zouden dus door de Commissie aan de lijst moeten worden toegevoegd, voordat de huidige tekst van het richtlijnvoorstel definitief wordt goedgekeurd.

4.2. Met het oog op de — wenselijke — ontwikkeling op het gebied van spoorelementen die in chelaat- of complexvorm worden aangeboden, is het zeer waarschijnlijk dat de in hoofdstuk E van de bijlage opgenomen lijst later moet worden aangepast. Dit is belangrijk:

- voor de industrie, die nieuwe aanbiedingsvormen ontwikkelt,
- voor de gebruikers en de consumenten, die verwachten dat organische chelaat- of complexvormers geen giftigheidsproblemen opleveren.

Het Comité stelt dan ook voor, het op dit terrein werkzame comité voor de aanpassing aan de vooruitgang van de techniek ruimere bevoegdheden te geven, zodat het chelaatvormers en complexvormers op hun toxiciteit kan onderzoeken.

4.3. Dit comité zou dan zuiver technische wijzigingen in de huidige lijst kunnen aanbrengen, zonder dat de basisrichtlijnen veranderd moeten worden.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 3/84 tot instelling van een regeling voor intracommunautair verkeer van goederen die uit een lid-staat worden verzonden om tijdelijk te worden gebruikt in één of meer andere lid-staten ⁽¹⁾

(89/C 102/07)

De Raad heeft op 5 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 100 A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 1 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Broicher.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité steunt het voorstel van de Commissie houdende wijziging van de procedure voor het tijdelijk gebruik van goederen.

Naar het oordeel van het Comité vormen de uitbreiding van het assortiment goederen, de vereenvoudiging van de procedures en de geleidelijke opheffing van de controles een voorbeeldig te noemen stap in de richting van de voltooiing van de binnenmarkt.

Los van de te verwezenlijken volledige opheffing van de binnengrenzen, die per 1 januari 1993 een feit moet zijn, is het voor de burger van belang dat hij nu al kan profiteren van aanmerkelijk vereenvoudigde regelingen, die ook voor de lid-staten waarschijnlijk geen zwaarwegende problemen met zich zullen brengen.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

⁽¹⁾ PB nr. C 324 van 17. 12. 1988, blz. 8.

Vervolgadvies over de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement met betrekking tot een programma voor strategisch onderzoek en technologie op het gebied van de luchtvaart, proeffase (1989/1990)

(89/C 102/08)

Het Bureau van het Economisch en Sociaal Comité heeft op 24 januari 1989 overeenkomstig de bepalingen van artikel 20, derde alinea, van het reglement van orde besloten, een vervolgadvies uit te brengen over de mededeling van de Commissie.

De Afdeling voor industrie, handel, ambacht en diensten, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 1 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Flum.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. Het Economisch en Sociaal Comité heeft een uitvoerig, qua inhoud en doelstelling positief advies⁽¹⁾ uitgebracht over de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement met betrekking tot een programma voor strategisch onderzoek en technologie op het gebied van de luchtvaart, proeffase (1989/1990). Het Comité verwijst naar de daarin opgenomen opmerkingen.

1.2. De Raad⁽²⁾ heeft op basis van de gewijzigde voorstellen van de Commissie in verband met het standpunt van het Europees Parlement besloten, bovengenoemd programma in het BRITE/EURAM-programma 1989-1992 op te nemen. Hiermee wordt aan de bestaande vier programma-onderdelen een vijfde onderdeel toegevoegd, namelijk

— bijzondere activiteiten op het gebied van de luchtvaart.

1.3. Voor de twee jaar durende proeffase van het luchtvaartprogramma is een bedrag van 35 miljoen Ecu gepland.

1.4. In de loop van het tweede programmajaar zal er een evaluatie van de resultaten plaatsvinden.

⁽¹⁾ Zie doc. CES van 14 december 1988 (PB nr. C 56 van 6. 3. 1989).

⁽²⁾ Door de Raad op 15 december 1988 bepaald gemeenschappelijk standpunt.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. Het Economisch en Sociaal Comité acht het in principe een goede zaak dat door het opnemen van het voorstel in het BRITE-EURAM-programma snel met het luchtvaartprogramma kan worden gestart.

2.2. Het Economisch en Sociaal Comité betreurt dat de aanvankelijk voor de proeffase geplande middelen zijn gereduceerd. Het verwacht dat voor het in aansluiting op de proeffase van twee jaar volgende hoofdprogramma een bedrag wordt uitgetrokken dat overeenkomt met de grote economische en technologische belang van dit project voor de Europese industrie.

2.3. Nagegaan zou moeten worden of afzonderlijke programma-onderdelen, waarvoor nu minder geld beschikbaar is, bij andere onderdelen van het BRITE/EURAM-programma kunnen worden ondergebracht, voor zover dit wat de onderwerpen betreft mogelijk is.

3. Slotopmerking

Het advies van het Economisch en Sociaal Comité over het technologieprogramma d.d. 14 december 1988 geldt inhoudelijk in alle opzichten voor programma-onderdeel 5 van het BRITE/EURAM-programma.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad houdende vaststelling van een programma voor onderzoek en opleiding voor de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie op het gebied van telemanipulatie in gevaarlijke en wanordelijke situaties in kerninstallaties (1989-1993) — TELEMAN⁽¹⁾

(89/C 102/09)

De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft op 23 november 1988 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 170 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor energie, nucleaire vraagstukken en onderzoek, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 3 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Campbell.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité staat positief tegenover het voorstel van de Commissie om financiële steun te verlenen voor onderzoek op het gebied van telemanipulatie in geval van gevaarlijke omstandigheden en storingen in kerninstallaties. Het gaat hierbij uit van de hierna volgende overwegingen.

1. Inleiding

1.1. In „actie” 5.1 van het Kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987 t/m 1991)⁽¹⁾ wordt onder het punt „Kernsplijting: nucleaire veiligheid” voorzien in activiteiten m.b.t. telemanipulatie in geval van gevaarlijke omstandigheden en storingen in kerninstallaties.

1.2. Hoofddoel hiervan is het ontwikkelen van manipulatie- en besturingssystemen die in de zware omstandigheden in een nucleaire installatie kunnen functioneren. In deze omgeving kunnen combinaties voorkomen van de volgende factoren: straling, hitte/koude, vochtigheid, rook en stof, duisternis en corrosieve dampen.

1.3. Het TELEMAN-programma zal worden uitgevoerd in de vorm van projecten voor gezamenlijke rekening; op de EG-begroting zal voor de gehele duur van vijf jaar (1989 t/m 1993) 19 miljoen Ecu worden gereserveerd. Het programma beslaat vier research-gebieden:

- ontwikkeling van componenten en deelsystemen,
- bestendigheid tegen omgevingsinvloeden,
- ontwikkeling van testmodellen,
- produktevaluatie en studies.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Het Comité heeft hoge verwachtingen van dit programma, met name omdat het erop gericht is, de

risico's van blootstelling aan straling van werknemers in de nucleaire industrie terug te brengen door mensen uit een potentieel radioactieve omgeving te verwijderen.

2.2. Door de ontwikkeling en toepassing van geavanceerde telemanipulatietechnologie zullen de met de bediening belaste technici in kerncentrales ook beter in staat zijn, de gevolgen van ongelukken en storingen op te vangen.

2.3. Met op afstand bediende apparatuur kan ook het aantal routinetaken in gevaarlijke omstandigheden opgevoerd worden en kunnen deze beter worden uitgevoerd.

2.4. TELEMAN is gericht op de ontwikkeling van bedieningsapparatuur, controlemechanismen en programma's die zowel in normale omstandigheden in nucleaire installaties als in bijzondere gevallen (storingen) kunnen functioneren.

2.4.1. Aangezien er voor het programma betrekkelijk weinig geld beschikbaar is, gaat het voornamelijk om specialistische elementen die worden toegevoegd aan de grote verscheidenheid van robotinstallaties, zoals die in de EG (met onderzoeksprogramma's als ESPRIT) en op nationaal niveau (in het bedrijfsleven) reeds zijn of nog verder worden ontwikkeld.

2.5. In feite wordt er momenteel al een groot aantal programma's uitgevoerd, hetzij binnen het Kaderprogramma van onderzoekswerkzaamheden van de EG, hetzij binnen nationale programma's die met door het TELEMAN-programma bestreken afstandsbediening in radioactieve omgeving te maken hebben. Sommige van deze projecten, waarvan het Comité een lijst en een uitvoerige beschrijving heeft gekregen, hebben direct op de ontwikkeling van tele-operatoren betrekking; andere (b.v. in het kader van de ESPRIT- en de BRITE/EURAM-programma's) moeten nog leiden tot het creëren van de voor nucleaire telemanipulatie bruikbare technologie.

2.5.1. Daarom blijven samenwerking, coördinatie en overleg van het grootste belang, niet alleen tussen de

⁽¹⁾ PB nr. C 311 van 6. 12. 1988, blz. 6.

⁽²⁾ PB nr. L 302 van 24. 10. 1987, blz. 1.

desbetreffende diensten van de Commissie, maar ook tussen degenen die op nationaal niveau, in het bedrijfsleven, universiteiten, onderzoeksinstituten en laboratoria bij dit type onderzoek betrokken zijn. Ook zouden hierbij in de nucleaire industrie werkzame deskundigen betrokken moeten worden. Alleen op die manier kan het TELEMEN-programma optimale resultaten opleveren en kan de nucleaire veiligheid verbeterd worden.

2.5.2. Bovendien moet er naar de mening van het Comité voor gezorgd worden dat relevante resultaten die in het kader van andere programma's geboekt zijn, bij TELEMEN gebruikt kunnen worden, zodat de bescheiden EG-subsidie voor dit programma maximaal benut wordt.

2.6. Het Comité wijst erop dat volgens het voorstel van de Commissie voor een beschikking van de Raad houdende vaststelling van een programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van de ontmanteling van nucleaire installaties (1989-1993)⁽¹⁾, waarover het momenteel ook geraadpleegd wordt, een EG-subsidie van 1,8 miljoen Ecu wordt uitgetrokken voor onderzoek naar de kwalificatie en aanpassing van semi-autonome telemanipulatiesystemen.

2.6.1. Aangezien er tussen de werkzaamheden m.b.t. voorgaand programma en het TELEMEN-programma een nauwe band bestaat, dienen de coördinatie-mechanismen en -procedures zeer goed gestroomlijnd te worden, zodat het geld optimaal besteed wordt. Het zou zelfs verkieslijk kunnen zijn, de financiële middelen van beide programma's voor sommige projecten samen te voegen.

2.7. O & O-programma's als TELEMEN lijken bij uitstek geschikt te zijn voor deelname van het midden-

en kleinbedrijf (MKB) in sectoren van de geavanceerde technologie, zowel in het researchstadium als bij de toepassing van de resultaten. Daarom hoopt het Comité dat er maatregelen zullen worden genomen om ook de deelname van het MKB bij dit programma te stimuleren en te vergemakkelijken.

2.8. Dat de participatie en financiering door de EG beperkt blijft tot het nog niet voor de markt geëxploiteerd onderzoek, hoeft, naar het Comité aanneemt, geen belemmering voor het programma te vormen. De meeste succesvolle resultaten zullen bij reeds werkende of aangepaste machines getest worden en uiteindelijk voor toepassing in produktiemachines in de concurrentiesfeer beschikbaar komen.

2.9. Aangezien relatief weinig geld voor het programma beschikbaar wordt gesteld, dringt het Comité erop aan dat alleen de meest veelbelovende projecten zeer streng worden geselecteerd.

2.10. Het wijst erop dat er d.m.v. adequate maatregelen voor gezorgd moet worden dat succesvolle resultaten van het TELEMEN-programma in de nucleaire industrie en in andere industrietakken met soortgelijke problemen, bijv. de chemische industrie, bekendgemaakt worden. Idealiter zou er een centraal EG-register moeten zijn van de beschikbare installaties en een procedure om deze snel in het geweer te brengen als er iets misgaat.

2.11. Ten slotte moet het Comité weer eens met spijt constateren dat het in artikel 4 van het Commissievoorstel, dat de herziening van het programma en de evaluatie van de resultaten betreft, over het hoofd is gezien. Dit is zijns inziens doelbewust gebeurd en kan niet geaccepteerd worden, aangezien het Comité krachtens de bepalingen van het Euratom-Verdrag over iedere toekomstige uitbreiding van het TELEMEN-programma geraadpleegd dient te worden.

⁽¹⁾ PB nr. C 250 van 24. 9. 1988, blz. 7.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor twee besluiten van de raad betreffende sluiting namens de Europese Economische Gemeenschap en goedkeuring met het oog op sluiting door de Commissie namens de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie van de Kaderovereenkomst voor wetenschappelijke en technische samenwerking tussen de Europese Gemeenschappen en de Republiek IJsland⁽¹⁾

(89/C 102/10)

De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft op 24 oktober 1988 besloten, overeenkomstig artikel 130 Q, lid 2, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor energie, nucleaire vraagstukken en onderzoek, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 3 februari 1989 goedgekeurd. Algemeen afdelingsrapporteur was de heer P. Nielsen.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

1. Achtergrond

1.1. De Gemeenschap heeft de jongste jaren met de afzonderlijke landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) kaderovereenkomsten voor wetenschappelijke en technische samenwerking gesloten. Krachtens deze kaderovereenkomsten is er met elk van die landen een groot aantal specifieke onderzoeksovereenkomsten gesloten. Bovendien nemen instellingen of bedrijven in EVA-landen deel aan enkele tientallen onderzoeksprojecten die zijn opgezet in het kader van specifieke O & TO-programma's, zoals BRITE, EURAM, ESPRIT en RACE.

1.2. Het Economisch en Sociaal Comité werd niet over deze kaderovereenkomsten geraadpleegd, doch wordt ditmaal — als uitvloeisel van de Europese Akte — wel geraadpleegd over het jongste voorstel voor een overeenkomst tussen IJsland en de Gemeenschap.

1.3. De gesloten kaderovereenkomsten — hetgeen ook voor de onderhavige ontwerp-overeenkomst met IJsland geldt — omvatten de volgende drie vormen van samenwerking:

1.3.1. Bij de eerste vorm van samenwerking krijgt het EVA-land in kwestie soortgelijke rechten en verplichtingen als de EG-lid-staten. De bijdrage van het EVA-land in de financiering van het programma of subprogramma is evenredig aan de grootte van het BNP van dit land in verhouding tot het BNP van de Gemeenschap. Deze financiële bijdrage dient ter dekking van de onderzoeksuitgaven alsmede de met het EG-programma of -subprogramma gemoeide beheers- en administratiekosten.

1.3.2. Het EVA-land is vertegenwoordigd in het raadgevend beheers- en coördinatiecomité (CGC), dat de Commissie bijstaat bij de tenuitvoerlegging van het EG-programma of -subprogramma. Het EVA-land is gerechtigd, alle informatie over de uitvoering van het programma te ontvangen alsmede alle bij de uitvoering ervan verkregen informatie. Organisaties uit het EVA-land in kwestie kunnen op dezelfde voorwaarden onderzoeksovereenkomsten met de Commissie sluiten als organisaties uit de EG-lid-staten.

1.3.3. Bij de tweede vorm van samenwerking (deelname aan projecten in het kader van een programma) kunnen organisaties of ondernemingen uit de EVA-landen deelnemen aan specifieke projecten samen met instanties uit de EG-lid-staten. Hiermee is geen bijdrage in de onderzoekskosten gemoeid; wel wordt een bescheiden financiële bijdrage verlangd ter dekking van een deel van de door de Commissie te dragen kosten in verband met het beheer van de onderzoeksovereenkomsten. Overdracht van informatie geschiedt slechts op zeer beperkte schaal en behelst hoofdzakelijk informatie die nodig is om het project te kunnen uitvoeren dan wel bij de uitvoering van dit project verkregen informatie. Vertegenwoordigers van de EVA-landen zijn niet gerechtigd om deel te nemen aan de werkzaamheden van het CGC of van andere met het beheer van de programma's belaste organen.

1.3.4. Bij de derde vorm van samenwerking gaat het voornamelijk om uitwisseling van informatie en onderlinge afstemming van een EG-programma en een nationaal programma van een EVA-land. Uitwisseling van niet-vertrouwelijke informatie vindt plaats om de doeltreffendheid van de twee programma's te vergroten, deze informatie kan betrekking hebben op de planning van de programma's, voorstellen betreffende het te verrichten onderzoek, lopende onderzoeksovereenkomsten alsmede de verkregen resultaten.

1.3.4.1. De met de tenuitvoerlegging van deze samenwerking gemoeide kosten omvatten uitsluitend reizen verblijfkosten i.v.m. deelneming aan vergaderingen, seminars, enz. en kosten voor rekening van de afzonderlijke partijen bij de overeenkomst ten belope van de door hen gemaakte kosten.

2. Opmerkingen

2.1. Naar het oordeel van het Comité is het zeer toe te juichen dat er geleidelijk aan kaderovereenkomsten met de afzonderlijke EVA-landen worden gesloten en dat dank zij deze kaderovereenkomsten reeds een groot aantal specifieke overeenkomsten kon worden gesloten. Het Comité stemt bijgevolg ook in met het onderhavige voorstel voor een met IJsland te sluiten overeenkomst, doch tekent hierbij het volgende aan:

⁽¹⁾ PB nr. C 273 van 22. 10. 1988, blz. 4.

2.2. Het Comité heeft geconstateerd dat elke specifieke overeenkomst met inachtneming van stringente formaliteiten en op hoog niveau wordt gesloten, op dezelfde wijze waarop verstrekkende overeenkomsten tussen de Gemeenschap en niet-lid-staten worden gesloten.

2.3. Ook de jaarlijkse bijeenkomst van het gemengd comité vindt eveneens op een zo hoog mogelijk niveau plaats.

Het Comité vraagt zich af of het niet efficiënter en gemakkelijker zou zijn om met elke niet-lid-staat slechts één overeenkomst te sluiten en vervolgens de specifieke

overeenkomsten als een soort aanhangsel aan de kaderovereenkomst toe te voegen. Hierdoor zouden de mogelijkheden om de overeenkomsten snel en zonder problemen aan te passen, kunnen worden verbeterd.

2.4. Het Comité is ook van oordeel dat de afzonderlijke EVA-landen een deskundige naar de betrokken diensten van de Commissie zouden kunnen afvaardigen om tot een efficiënte samenwerking te komen. Uiteraard is het niet de bedoeling om de afzonderlijke EVA-landen ten koste van andere niet-lid-staten bijzondere voordelen te bieden, maar om een samenwerking in beider voordeel te bevorderen.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad tot vaststelling van een specifiek programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van mariene wetenschap en technologie (MAST)⁽¹⁾

(89/C 102/11)

De Raad heeft op 15 november 1988 besloten, overeenkomstig artikel 130 Q, lid 2 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor energie, nucleaire vraagstukken en onderzoek, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 3 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Campbell.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité geeft op basis van onderstaande overwegingen zijn steun aan dit voorstel van de Commissie.

1. Inleiding

1.1. Hoofdstuk 7.1 van het Kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987-1991)⁽²⁾ is de grondslag voor onderhavig programma voor mariene wetenschap en technologie (MAST).

De twee hoofddoelstellingen van het programma luiden als volgt: „bijdragen aan het leggen van een wetenschappelijke en technologische basis voor exploratie, exploitatie, beheer en bescherming van de Europese kustwateren en randzeeën”, alsook „het introduceren van de noodzakelijke communautaire dimensie aan de verschillende lopende onderzoeksactiviteiten”.

1.2. Het Comité wil er met nadruk op wijzen dat sommige lid-staten (b.v. Ierland en Portugal met zijn ver afgelegen eilanden) hun mariene onderzoek om sociaal-economische redenen niet tot randzeeën en kustzeeën kunnen beperken, maar ook delen van de Noord-

⁽¹⁾ PB nr. C 298 van 23. 11. 1988, blz. 17.

⁽²⁾ PB nr. L 302 van 24. 10. 1987, blz. 1.

atlantische Oceaan in hun onderzoek moeten meenemen.

1.3. Het programma omvat de volgende vier hoofdonderwerpen:

- fundamenteel en toegepast onderzoek van de zee (modellenbouw, oceanografie),
- wetenschap en technologie van kustwateren,
- technologie van de zee (wetenschappelijke instrumentatie, technologie voor ontwikkelingsdoel-einden, ontwerp-aspecten van grootschalige installaties),
- ondersteunende initiatieven.

1.4. De totale kosten van dit programma van drie jaar zijn op ca. 96 miljoen Ecu begroot: 50 miljoen Ecu zal uit de begroting van de Gemeenschap komen en ca. 46 miljoen Ecu moet op basis van onderzoekscontracten voor gezamenlijke rekening uit andere sectoren op nationaal niveau komen.

1.5. De administratieve en personeelskosten zullen naar schatting 8,2% van de totale uitgaven bedragen.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Door de lid-staten wordt al veel aan mariene en oceanografisch onderzoek gedaan. Als financiële bijdrage vertegenwoordigt het MAST-programma slechts een klein percentage, waarschijnlijk niet meer dan zo'n 5%, van de totale nationale uitgaven op dit gebied.

2.2. De Commissie heeft belangrijke lacunes in het onderzoek ontdekt en tevens vastgesteld dat kennis en faciliteiten onvoldoende worden benut. Naar het oordeel van het Comité kan het MAST-programma, ondanks de beperkingen ervan, een katalysatoreffect hebben op het aanvullen van deze lacunes, nl. door de produktiviteit en de verspreiding van informatie op dit zeer brede onderzoeksgebied te verbeteren. Voorts is het het Comité bekend dat er diverse intergouvernementele instanties en institutionele agentschappen zijn die informatie op het gebied van mariene wetenschap uitwisselen.

2.3. Het MAST-programma heeft tot doel, fundamenteel inzicht te verkrijgen in mariene vraagstukken, ten einde een degelijke grondslag te leggen voor andere specifieke onderzoeksprogramma's, vooral de zeer belangrijke programma's op het gebied van bescherming van de zeeën tegen verontreiniging, alsook andere programma's op belangrijke onderzoeksgebieden als visserij, koolwaterstoffenexploratie, duurzame energiebronnen, lozing van afval.

2.4. Er zijn legio mogelijkheden voor projecten die onder de vier hoofdonderwerpen van het MAST-programma vallen; dit blijkt uit een werkdocument van de Commissie waarin een gedetailleerde beschrijving van de technische inhoud van het programma wordt gegeven en dat na breed overleg tot stand is gekomen.

2.5. Het Comité heeft tot zijn tevredenheid vastgesteld dat het merendeel van de potentiële gebieden voor onderzoeksprojecten in dit document zijn onderzocht. In verband met de uiteenlopende aard van de projecten, de beperkte financiële middelen en de noodzaak om tegen eind 1990 een belangrijk deel van de begrotingsmiddelen toe te wijzen, wil het Comité echter de volgende vraagtekens plaatsen:

- het is het Comité niet bekend of een inventaris wordt opgemaakt van de onderzoekswerkzaamheden die door de lid-staten worden uitgevoerd en die welke in de paragraaf 2.3 hierboven genoemde specifieke EG-onderzoeksprogramma's aan bod komen. Een dergelijke inventaris is echter nodig om het MAST-programma binnen een EG-strategie op het gebied van mariene onderzoek te kunnen situeren,

- het is niet duidelijk welke specifieke criteria bij het selecteren van projecten zullen worden gehanteerd. Er zou een beperkt aantal projecten — met duidelijk aangegeven financiële grenzen — moeten worden gekozen die haalbaar en nuttig zijn, en niet alleen bijdragen tot vergroting van de fundamentele kennis, maar waar mogelijk ook specifieke toepassingen mogelijk maken op het gebied van o.m. milieu-bescherming en in het bedrijfsleven;

- hoewel zowel bij de Commissie als via de internationale organen een coördinatiemechanisme voorhanden is, zijn er geen duidelijke aanwijzingen voor dat de noodzakelijke positieve besluitvorming op een zo uiteenlopend gebied van werkzaamheden inderdaad tot stand kan komen ten einde het MAST-programma tot een succes te maken.

2.6. Het Comité neemt er nota van dat binnen Deel I van het programma „Fundamenteel en toegepast onderzoek van de zee” reeds een aantal prioriteiten voor de werkzaamheden is geïdentificeerd: modellen voor ecosystemen, coördinatie van het ontwerpen van modellen, biogeochemische kringlopen en stromen en biologische processen. Tevens heeft het Comité vastgesteld dat hiertoe ook een bijdrage is geleverd door Crest: een *ad hoc*-werkgroep voor mariene wetenschap en technologie van Crest heeft de Commissie bij het bepalen van de technische inhoud van dit programma bijgestaan.

2.7. Deel II, „Wetenschap en technologie van kustwateren”, heeft in sterkere mate betrekking op fysieke installaties, maar hangt nauw samen met de onder

Deel I voorgestelde onderzoekswerkzaamheden. Naar het oordeel van het Comité vullen Deel I en Deel II elkaar dan ook aan, zodat op het „grensgebied” tussen deze twee Delen geen onnodige starheid aan de dag zou mogen worden gelegd.

2.8. Het Comité vreesde aanvankelijk dat de voorwaarde dat de betrokkenheid en de financiering van de Gemeenschap beperkt moeten blijven tot onderzoekswerkzaamheden in het precommerciële stadium, tot gevolg zou hebben dat de werkzaamheden in het kader van dit programma beperkt blijven tot theoretische studies zonder het vooruitzicht van praktische toepassingen op korte termijn. Het Comité heeft echter de verzekering gekregen dat industriële of andere praktische toepassingen tot de selectiecriteria zullen behoren.

2.9. Het Comité heeft ook de verzekering gekregen dat deze beperking geen rol zal spelen bij de selectie van projecten in het kader van Deel III van het programma, „Technologie van de zee”, mede omdat er een nauwe samenhang bestaat met het in het kader van het EUREKA-initiatief gelanceerde EUROMAR-project. Dit project betreft de ontwikkeling en toepassing van moderne technologieën voor onderzoek naar ecologische en causale relaties in de zeeën van Europa.

2.10. Deel III van het programma geeft voorts bovendien ruim baan aan projecten m.b.t. de ontwikkeling van instrumenten en apparatuur voor het verrichten van metingen en het verzamelen van gegevens. In de afgelopen jaren zijn tal van kleine en middelgrote ondernemingen sterk geworden op dit high-tech-gebied, en het is te hopen dat deze bedrijven voor dit Deel van het programma, alsook voor andere projecten, een belangrijke rol kunnen gaan spelen.

2.11. Ten aanzien van Deel IV van het programma, „Ondersteunende initiatieven”, kunnen geen projectvoorstellen worden ingediend. Het Comité hoopt echter dat de Commissie dit programmadeel zal aanwenden om de belemmeringen weg te nemen die een goede communicatie onmogelijk maken, om de benutting van bestaande en nieuwe databanken overal in de Gemeenschap alsook van andere kostbare apparatuur door meerdere lid-staten te optimaliseren, en om geavanceerde cursussen voor specialisten te organiseren daar waar hieraan een kennelijke behoefte bestaat.

2.12. Het Comité heeft geen bijzondere opmerkingen over de diverse artikelen van het voorstel, met uitzondering van artikel 4. Eens te meer is het zo dat, nadat het Economisch en Sociaal Comité door de Raad is geraadpleegd, de Commissie ervan uitgaat dat het Comité geen verdere belangen of rechten meer heeft. Dit is uiteraard niet zo, en het Comité dringt erop aan dat de voortgangsverslagen en de evaluatieverslagen, waarbij het EG-programma tegen de bredere achtergrond van de nationale onderzoeksinspanningen op dit gebied wordt geplaatst, ook aan hem worden toegevoerd alvorens de Commissie met voorstellen tot wijziging of verlenging van het programma komt. Het Comité zou graag zien dat artikel 4 van het voorstel van de Commissie in deze zin wordt gewijzigd.

2.13. Tot slot wil het Comité erop wijzen dat de zeeën in en rond de Gemeenschap niet aan landsgrenzen zijn geboden. De kustgebieden van alle lid-staten worden sterk door de zee beïnvloed. Daarom is het zaak dat de voor het MAST-programma uitgetrokken middelen aangewend worden om het totale onderzoekspotentieel van alle EG-lid-staten te bundelen en te maximaleren ten einde het voortdurend veranderende evenwicht tussen land, lucht en zee in stand te houden.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot aanpassing van de prijs van voor verplichte distillatie geleverde Spaanse tafelwijnen ⁽¹⁾

(89/C 102/12)

De Raad heeft op 8 december 1988 besloten overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité facultatief advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft besloten de heer Riera-Marsa als algemeen rapporteur voor de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden aan te wijzen.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité gaat akkoord met het voorstel van de Commissie om de bij Verordening (EEG) nr. 1441/88 vastgestelde verlaging van de aankoop prijs van voor verplichte distillatie geleverde tafelwijn ook te laten gelden voor Spaanse tafelwijnen die in de wijnoogstjaren 1988/1989 t/m 1990/1991 voor verplichte distillatie worden geleverd.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

⁽¹⁾ PB nr. C 329 van 22. 12. 1988, blz. 5.

Advies over het voorstel voor een besluit van de Raad tot invoering van een financiële maatregel van de Gemeenschap ten behoeve van de uitroeiing van besmettelijke pleuropneumonie bij runderen in Portugal

(89/C 102/13)

De Raad heeft op 29 december 1988 besloten, overeenkomstig artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft besloten, de heer Storie-Pugh tot algemeen rapporteur te benoemen en hem met de voorbereiding van de werkzaamheden ter zake te belasten.

Tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) heeft het Economisch en Sociaal Comité het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité gaat met het Commissievoorstel akkoord, en plaatst hierbij de volgende kanttekeningen:

1. Aangezien besmettelijke pleuropneumonie in grensgebieden voorkomt, moet worden onderzocht of deze ziekte ook aan de andere kant van de grens wordt vastgesteld.
2. De voorgestelde uitroeiingstermijn is nogal optimistisch. Het zou realistischer zijn, aan een periode van 5 jaar te denken.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad tot wijziging van Richtlijn 64/432/EEG ten aanzien van de administratieve eenheden en de beëindiging van het serologisch onderzoek van bepaalde soorten varkens op brucellose

(89/C 102/14)

De Raad heeft op 9 februari 1989 besloten overeenkomstig de bepalingen van artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft besloten de heer Storie-Pugh als algemeen rapporteur voor de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden aan te wijzen.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité stemt met het Commissievoorstel in.

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een beschikking van de Raad houdende vaststelling van een programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling voor de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie op het gebied van de ontmanteling van nucleaire installaties (1989-1993)

(89/C 102/15)

De Raad heeft op 19 september 1988 besloten, overeenkomstig artikel 170 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor energie, nucleaire vraagstukken en onderzoek, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 3 februari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer von der Decken.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 22 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met algemene stemmen is goedgekeurd.

Het Comité keurt het voorstel voor een beschikking goed, maar wil hierbij de volgende kanttekeningen plaatsen.

1. Inleiding

1.1. Het voorgestelde programma vormt een onderdeel van de onderzoeksactiviteiten betreffende de veiligheid van kernsplijting. Het kaderprogramma voor communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987-1991)⁽¹⁾ heeft als voornaamste doel het versterken van de wetenschappelijke en technische basis die noodzakelijk is om de veiligheid van nucleaire installaties en activiteiten te verhogen.

1.2. Deze activiteiten hebben niet alleen betrekking op sluiting van nucleaire installaties, maar ook op reactorveiligheid, beheer van radioactief afval en toezicht op splijtstoffen, zaken die onder verschillende programma's vallen.

1.3. Het Comité stelt tot zijn genoegen vast dat de Gemeenschap haar activiteiten op het gebied van sluiting van nucleaire installaties wil voortzetten en zelfs uitbreiden, en het heeft met grote belangstelling kennis genomen van de resultaten die in het kader van het programma 1984-1988⁽²⁾ tot stand kwamen.

1.4. Het Comité heeft er in zijn advies van 27 november 1986⁽³⁾ over het voorstel van de Commissie met betrekking tot het kaderprogramma al op gewezen dat het ongeval van Tsjernobyl op het gebied van nucleaire veiligheid een „urgentietoestand" deed ontstaan, en heeft destijds op intensivering van de onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten aangedrongen.

1.5. Sinds de communautaire onderzoeksactiviteiten op het gebied van sluiting van nucleaire installaties in 1979 van start gingen, is het aantal definitief buiten werking gestelde kerncentrales bovendien van 5 tot 17 gestegen.

1.5.1. Nucleaire installaties worden in de eerste plaats buiten bedrijf gesteld omdat de hiervoor aangegeven levensduur bereikt is. Ook is het mogelijk dat voor de aanpassing van met name oudere centrales aan de stand van wetenschap en techniek zulke omvangrijke veiligheidstechnische veranderingen nodig zijn, dat verdere exploitatie niet verantwoord is.

1.5.2. In verband hiermee zal het aantal buiten bedrijf gestelde installaties omstreeks het jaar 2000 naar schatting zijn opgelopen tot 50, waarbij de sluiting van splijtstoffabrikage- en opwerkingsinstallaties of van onderzoeksreactoren niet is meegerekend.

1.6. Nu de technische basis voor de buitenbedrijfstelling van nucleaire installaties in de afgelopen tien jaar is versterkt, leiden het aantal grote nucleaire installaties dat definitief buiten gebruik is gesteld en de, volgens de Commissie, „aanzienlijke" stijging van deze sluitingen ertoe dat het ontmantelingsprobleem bijzonder dringend wordt.

1.7. Het Comité is van mening dat de buitenbedrijfstelling van nucleaire installaties door de bevolking met grote oplettendheid en bezorgdheid gevolgd wordt. Voor een bredere acceptatie van dit soort installaties wordt het dan ook van groot belang geacht dat zij zorgvuldig buiten werking worden gesteld, zonder dat storingen optreden.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Het Comité onderstreept dat een oordeel over het door de Commissie voorgestelde programma onlosmakelijk is verbonden met het hoofddoel hiervan, nl. het versterken van de wetenschappelijke en technische basis van de Gemeenschap ter verhoging van de veiligheid en verbetering van de bescherming van mens en milieu tegen de gevaren van ioniserende straling, zowel gedurende als na de sluiting van de betrokken nucleaire installaties en hun definitieve ontmanteling.

2.1.1. Het Comité staat op het standpunt dat de te nemen voorzorgsmaatregelen niet alleen algemeen moeten gelden, maar vooral ook voor degenen die de centrales buiten bedrijf moeten stellen en met afval-

⁽¹⁾ PB nr. L 302 van 24. 10. 1987, blz. 1.

⁽²⁾ PB nr. L 36 van 8. 2. 1984, blz. 23.

⁽³⁾ PB nr. C 333 van 29. 12. 1986, blz. 45.

stoffen in aanraking komen. Het staat positief tegenover de door de Commissie geplande maatregelen m.b.t. opleiding en uitwisseling van personeel.

2.2. Het Comité is van mening dat de activiteiten die worden voorgesteld in het kader van dit nieuwe meerjarenprogramma, waarin de meeste onderwerpen uit het huidige, tot en met 31 december 1988 lopende programma opnieuw zijn opgenomen, met bovengenoemd doel in overeenstemming zijn en een oplossing vormen voor de in de paragrafen 1.5 en 1.6 beschreven situatie.

2.3. Ook de bijkomende doelstellingen die de Commissie via het voorgestelde programma hoopt te bereiken, worden door het Comité als belangrijk beschouwd. Bedoeld zijn:

- De uitbreiding van de basisgegevens voor kostenramingen m.b.t. sluiting, en indien mogelijk vermindering van deze kosten. Wanneer de EG aan hiermee samenhangende O & O-projecten deelneemt, komt zij de in paragraaf 2.1 beschreven verplichting na. Volgens het Comité dient de Commissie in haar programma op de plicht van exploitanten van nucleaire installaties te wijzen om ook financiële voorzieningen voor de buitenbedrijfstelling van hun installaties te treffen. De ervaringen die men met dit programma opdoet, moeten naar de mening van het Comité gebruikt worden om tot een uniforme methode voor de raming van de kosten van buitenbedrijfstelling te komen.
- Het stimuleren en versnellen van de consensusvorming betreffende een communautair beleid op het gebied van de buitenbedrijfstelling van nucleaire installaties, zodat de basis kan worden gelegd voor een „industrie” op dit terrein in de Gemeenschap.

2.4. Naar de mening van het Comité dient de Commissie m.b.t. de buitenbedrijfstelling van nucleaire installaties en de opslag *c.q.* het vrijgeven van radioactief afval bovendien richtlijnen inzake stralingsbescherming en met name inzake grenswaarden voor straling uit te werken. Deze grenswaarden dienen voor alle lid-staten bindend te zijn.

2.5. Het Comité hernieuwt hierbij zijn steun aan het onderzoeksprogramma betreffende de sluiting van nucleaire installaties, die het voor het laatst heeft uitgesproken in zijn advies van 23 november 1983⁽¹⁾, en keurt de inhoud van het voorgestelde programma over het algemeen goed.

2.6. Het Comité betreurt evenwel dat het niet altijd beschikt over een overzicht van de nationale activiteiten op dit gebied, zoals het Comité reeds in het genoemde advies constateerde, en dat het daarom niet kan beoordelen in hoeverre de nationale en communautaire activiteiten elkaar aanvullen, en evenmin of er eventueel dubbel werk wordt verricht.

2.6.1. Hetzelfde geldt voor de onderzoeksprojecten op andere gebieden met soortgelijke taakstellingen, met

⁽¹⁾ PB nr. C 23 van 30. 1. 1984, blz. 8.

name voor het TELEMAN-programma⁽²⁾, waarover het Comité een afzonderlijk advies uitbrengt. Het Comité verzoekt de Commissie, de dwarsverbindingen hiermee te handhaven en waar nodig deze tot stand te brengen, en in ieder geval overlappings te vermijden.

2.7. De aanzienlijke verhoging van het geplande budget, dat van 12,1 miljoen Ecu voor het lopende programma (1984-1988) wordt verhoogd tot 31,5 miljoen Ecu voor de periode 1989-1993, wordt terecht geacht en goedgekeurd.

2.8. Aangezien het programma voornamelijk zal worden uitgevoerd via contracten voor gezamenlijke rekening, dient in totaal een bedrag van ca. 60 miljoen Ecu te worden gefinancierd.

2.9. Het Comité beseft zeer goed dat de bevolking nauwelijks of zelfs helemaal niet is voorgelicht over vraagstukken betreffende het buiten gebruik stellen van nucleaire installaties. Meer voorlichting hierover acht het dan ook noodzakelijk.

2.10. In dit verband moet worden gewezen op de aanbeveling van het wetenschappelijk en technisch comité, wiens advies als bijlage bij het voorstel voor een beschikking van de Commissie is opgenomen. Hierin staat dat de Commissie „voor een zo ruim mogelijke verspreiding (moet) zorgen van de resultaten van zowel haar eigen programma als, voor zover zij dit kan doen, van andere programma's die door de lid-staten uitgevoerd worden”. Bovendien moet deze informatie begrijpelijk geformuleerd zijn.

3. Bijzondere opmerkingen

3.1. Geplande verdeling van de kredieten

3.1.1. Het voorgestelde programma bestaat net als het huidige uit drie „afdelingen” die dezelfde onderwerpen beslaan. De geplande verdeling van de kredieten is als volgt:

- Afdeling A: onderzoeksprojecten: 7,2 miljoen Ecu,
- Afdeling B: uitstippelen van richtsnoeren: 0,3 miljoen Ecu,
- Afdeling C: beproeven van nieuwe technieken onder reële omstandigheden: 21,0 miljoen Ecu.

Voor administratieve en personeelskosten moet 3 miljoen Ecu worden uitgetrokken.

3.1.2. Het Comité plaatst een vraagteken bij de geringe omvang van de kredieten die uit te trekken zijn voor Afdeling B, nl. de gebieden waarvoor de Commissie voorstelt, richtsnoeren uit te stippelen die van groot belang zijn voor de doelstellingen van het programma, of het nu om nucleaire veiligheid gaat of om het vaststellen van een communautair beleid op het gebied van sluiting van kerncentrales.

⁽²⁾ PB nr. C 311 van 6. 12. 1988, blz. 6.

3.1.3. Het Comité vindt het zeer belangrijk dat algemeen geldende richtlijnen worden uitgewerkt (zoals al in 2.4 is gesteld). Vanuit dit oogpunt acht het het voorgestelde bedrag dan ook ontoereikend; dit zou verhoogd moeten worden.

3.2. *Beproeven van nieuwe technieken onder reële omstandigheden*

3.2.1. Het Comité stelt met genoegen vast dat in het nieuwe programma de nadruk wordt gelegd op het beproeven van nieuwe technieken onder reële omstandigheden en dat hiervoor voldoende middelen gepland zijn.

3.2.2. Er dient volgens het Comité op gelet te worden dat wanneer de middelen op vier geselecteerde proefprojecten geconcentreerd worden, zij uitsluitend voor cardinale problemen en/of het testen van nieuwe procédés op technische schaal ingezet worden. De middelen mogen niet gebruikt worden om de sloop te financieren.

3.2.3. Het Comité stemt er ook mee in dat een deel van de beschikbare middelen voor het testen van nieuwe technieken van alternatieve projecten gereserveerd wordt.

3.3. *Verwijdering en opslag van radioactief afval*

3.3.1. Er bestaat een nauw verband tussen het vraagstuk betreffende de verwijdering en de opslag van radioactief afval en de ontmanteling van nucleaire installaties.

3.3.2. Alhoewel dit vraagstuk in een afzonderlijk, momenteel uitgevoerd onderzoeksprogramma aan bod komt, vraagt het Comité zich toch af waarom de Commissie het hier niet ter sprake brengt, al was het maar

door zonder verder commentaar te wijzen op de noodzaak, onderzoek te doen naar strategieën voor het beheer van radioactief afval dat afkomstig is van ontmantelde nucleaire installaties, waarbij rekening wordt gehouden met bestaande of geplande opwerkingsfabrieken en lokaties voor definitieve opslag in de lidstaten.

3.3.3. Het Comité verzoekt de Commissie, dit vraagstuk onder de loep te nemen en zo nodig voorstellen te formuleren, waarbij wordt gelet op de vele implicaties hiervan, niet alleen in het kader van het onderhavige programma, maar ook in het algemeen op het vlak van de bescherming van mens en milieu.

3.4. *Toezending van de resultaten van de herziening van het programma en van het evaluatierapport aan het Economisch en Sociaal Comité*

3.4.1. In artikel 4 van het voorstel voor een beschikking is bepaald dat de Commissie het programma in de loop van het derde jaar herziet en haar bevindingen aan de Raad en het Europees Parlement doet toekomen. Eens te meer wordt het Economisch en Sociaal Comité niet genoemd. Dit geldt eveneens voor het evaluatierapport betreffende de resultaten van het programma.

3.4.2. Het Comité herhaalt daarom zijn reeds bij tal van gelegenheden uitgesproken verzoek, de toezending van deze rapporten aan het Economisch en Sociaal Comité uitdrukkelijk te vermelden, temeer daar de bepalingen in artikel 4, eerste en tweede alinea, niet in overeenstemming zijn met artikel 7 van het Euratom-Verdrag, dat de juridische grondslag van het onderhavige voorstel voor een beschikking vormt, en waarvan de vijfde alinea als volgt luidt: „De Commissie houdt het Economisch en Sociaal Comité op de hoogte van de grote lijnen van de onderzoeks- en onderwijsprogramma's van de Gemeenschap.”

Gedaan te Brussel, 22 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 2727/75 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen⁽¹⁾

(89/C 102/16)

Op 8 december 1988 heeft de Raad besloten, overeenkomstig artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor landbouw en visserij, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 2 februari 1989 opgesteld. Rapporteur was de heer Droulin.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 23 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met grote meerderheid van stemmen (3 stemmen tegen en 2 onthoudingen) is goedgekeurd.

1. Inleiding

1.1. Met het Commissievoorstel wordt beoogd een premiereregeling voor de verwerking van graan in veevoer in te voeren, ten einde een beter evenwicht tussen vraag en aanbod in de graansector tot stand te brengen.

Omdat deze regeling aan de hand van de opgedane ervaring eventueel zal moeten worden herzien, wordt voorts voorgesteld de toepassing ervan voorlopig te beperken tot het verkoopseizoen 1989/1990.

1.2. Aangezien er nog steeds geen doeltreffende maatregelen zijn genomen om de invoer van substitutieproducten voor granen te beperken, gaat het Comité in principe met een dergelijke premiereregeling akkoord, in de hoop dat deze tot een verhoogd gebruik van graan in vervoer zal leiden.

1.3. De gebruikers zullen met een dergelijke premie echter alleen kunnen instemmen indien hierdoor de verschillen in de kosten voor veevoer tussen de verschillende landen en regio's verkleind worden. Aangezien deze kosten momenteel het hoogst zijn voor gebruikers die ver van de havens wonen en naar verhouding weinig graansubstituten en veel graan gebruiken, zou de premiereregeling vooral gericht moeten zijn op een groter graanaandeel in het veevoer. De Gemeenschap moet in dit verband vermijden dat als gevolg van verschillen in de prijs van het verwerkte graan een discriminatie ontstaat tussen gebruikers in gebieden met een graanoverschot en gebruikers in gebieden met een graantekort.

2. Algemene opmerkingen

2.1. Het Comité gaat akkoord met de strekking van het Commissievoorstel, die tot uiting komt in de volgende bepaling: „In het verkoopseizoen 1989/1990 kan een premie worden toegekend voor graan dat in diervoeder is verwerkt, mits bij deze verwerking een nader te bepalen kwantitatieve drempel is overschreden.”

2.2. Het Comité zal nog nader aangeven, welke voorwaarden naar zijn mening aan de toekenning van de

premie moeten worden gesteld om het gewenste doel te bereiken.

2.3. Bij het vaststellen van de hoogte van de premie zou volgens het Comité van de volgende overwegingen moeten worden uitgegaan:

- vaststelling van een minimumpercentage verwerkt graan waaronder geen premie wordt toegekend,
- toekenning van een progressieve premie voor extra graanverbruik boven het minimumpercentage,
- vaststelling van een maximumpercentage verwerkt graan waarboven voor al het gebruikte graan een vaste premie geldt.

2.4. Volgens ramingen van de Commissie zouden op middellange termijn de kosten voor het extra verwerkte graan per ton minder zijn dan de kosten voor de exportrestituties. Deze maatregel zou dus tot een geringe daling van de steunuitgaven van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL), afdeling Garantie, in de sector granen kunnen leiden. Dit aspect mag echter in de toekomst geen voorwaarde worden voor het al dan niet handhaven van de premiereregeling.

2.5. Het Comité zou daarentegen duidelijker willen weten wat er bij invoering van een premiereregeling gaat gebeuren met de prijsverschillen tussen veevoer met een tot nog toe laag graanaandeel en veevoer met een reeds hoog graanaandeel.

3. Bijzondere opmerkingen

3.1. Onderstaande opmerkingen hebben betrekking op de algemene voorwaarden om voor de premiereregeling in aanmerking te komen, op de hoeveelheden waarvoor de progressieve en de vaste premie gelden, en de hoogte van deze premies.

3.2. *Algemene voorwaarden om voor de premiereregeling in aanmerking te komen*

3.2.1. Het Comité is het ermee eens dat een minimumpercentage verwerkt graan moet worden vastgesteld,

⁽¹⁾ PB nr. C 328 van 21. 12. 1988, blz. 9.

wil men tot een beduidende verhoging van de graanverwerking komen. Dit percentage mag echter niet te hoog zijn, omdat dan een te groot deel van de gebruikers *a priori* van de regeling wordt uitgesloten. Het Comité kan akkoord gaan met het voorgestelde percentage van 20 %.

3.2.2. Het Comité stemt ermee in dat de regeling in principe van toepassing is op alle bedrijven, met inbegrip van de veehouderijen. Deze regeling kan natuurlijk alleen goed functioneren indien als voorwaarde gesteld wordt dat het gebruik van graan ook inderdaad kan worden aangetoond.

3.2.3. Het Comité wijst erop dat de Raad bij de behandeling van de premieregeling reeds veel vertraging heeft opgelopen en eigenlijk al vóór 31 oktober 1988 een beslissing over de invoering van de regeling had moeten nemen. Dit was nl. overeengekomen in het compromis over de vaststelling van de prijzen voor het verkoopseizoen 1988/1989. Het Comité acht het bijzonder belangrijk dat deze regeling van kracht wordt in het verkoopseizoen 1989/1990.

3.3. *De progressieve premie voor het extra gebruikte graan*

3.3.1. Gezien de huidige omstandigheden op de wereldmarkt acht het Comité het gemiddelde premiebedrag

van ongeveer 45 Ecu/ton voldoende om inderdaad een verhoogd gebruik van graan teweeg te brengen. Wellicht zal het premiebedrag naar gelang van de ontwikkelingen op de wereldmarkt moeten worden aangepast.

3.3.2. Om te komen tot kleinere verschillen in de kosten voor veevoer die tussen de veehouders bestaan, is het bijzonder belangrijk dat de verwerkingspremie progressief is. Het Comité is van mening dat de verschillen kleiner zullen worden naarmate het progressieve karakter van de premie sterker is.

3.4. *Vaste premie*

3.4.1. Het Comité is het ermee eens dat een vaste premie wordt vastgesteld voor de hoeveelheden gebruikt graan tussen het minimumpercentage en het referentiepercentage.

3.4.2. Het Comité vraagt zich echter af of het minimumpercentage en de hoogte van de premie wel voldoende zijn om het beoogde effect te bewerkstelligen.

Gedaan te Brussel, 23 februari 1989.

*De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité*

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende pakketreizen, met inbegrip van vakantie- en rondreispakketten ⁽¹⁾

(89/C 102/17)

De Raad heeft op 7 april 1988 besloten, overeenkomstig de bepalingen van artikel 100A van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over het bovengenoemde voorstel.

De Afdeling voor milieu, volksgezondheid en consumentenvraagstukken, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 31 januari 1989 goedgekeurd. Rapporteur was de heer Vassilaras.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 23 februari 1989) het volgende advies uitgebracht, dat met 78 stemmen vóór, 5 stemmen tegen, bij 5 onthoudingen is goedgekeurd.

1. Algemene opmerkingen

1.1. Het Comité staat positief tegenover de ontwerp-richtlijn, die in overeenstemming is met het document „Een nieuwe impuls voor het beleid inzake consumentenbescherming” en de aanzet vormt tot een reeks richtlijnen en verordeningen die beslist noodzakelijk zijn om te kunnen zorgen voor de bescherming van de consumenten bij een rechtvaardig evenwicht tussen de belangen van deze laatsten en de belangen van de reissector.

1.2. Bijzonder voldaan is het Comité over het feit dat op veel punten rekening is gehouden met zijn eerdere adviezen naar aanleiding van de documenten „Eerste aanzet voor een communautair beleid voor het toerisme” ⁽²⁾ en „Communautaire actie op het gebied van het toerisme” ⁽³⁾.

1.3. Het Comité begrijpt dat dit voorstel met opzet beperkt is gebleven tot de bescherming van de consument bij georganiseerde reizen, maar vestigt de aandacht op de noodzaak, uitvoeriger in te gaan op de daarmee samenhangende problemen wanneer adviezen m.b.t. toekomstige raadplegingen worden opgesteld, b.v. over het vijfde actieprogramma voor het toerisme, dat zeer binnenkort wordt verwacht.

1.4. In het bijzonder dienen de volgende punten volgens het Comité te worden bestudeerd:

— Gezien de in het document van de Commissie opgenomen opsomming van wettelijke regelingen in de lid-staten, de noodzaak van gemeenschappelijke normen, niet alleen m.b.t. pakketreizen maar de gehele scala van activiteiten in het toerisme, met name ook de wetgeving m.b.t. de organisatoren en doorverkopers van reispakketten, teneinde het euvel van het overboeken en de positie van de hotelhouder, de sluitpost in iedere georganiseerde reis, te regelen en de problemen i.v.m. de verbreiding van de bekende „goedkope-ticket-reisbureaus” (*bucket-shops*) het hoofd te bieden.

— De noodzaak van een snelle rechtsbedeling ten behoeve van de consument/toerist enerzijds, en de organisator/doorverkoper anderzijds, en niet te vergeten van degenen die betrokken zijn bij een geschil binnen de bedrijfstak zelf.

— Een regeling t.b.v. degenen die in de reisbranche hun beroep uitoefenen. Deze zijn thans onderworpen aan het geldende — niet geharmoniseerde — overeenkomstenrecht van de onderscheiden lid-staten.

— Invoering van een eenvoudigere procedure in overeenstemming met de Haagse Conventie, waarmee de internationale toegang tot de rechter wordt vergemakkelijkt, waarvan het Comité zich in 1987 voorstander heeft verklaard ⁽⁴⁾.

— Eventuele invoering van een vrijwillige gedragscode in de toeristenbranche, in de geest van het advies van het Comité over de „dialogo producenten-consumenten” ⁽⁵⁾. Zulke codes dienen echter wel zorgvuldig te worden getoetst, aangezien bestaande gedragscodes in deze branche reeds voorwerp van kritiek zijn gebleken.

— Het zoeken naar maatregelen om de eerlijke concurrentie binnen de reisbranche zelf te waarborgen.

— Het oprichten van een garantiefonds op communautair niveau, gezien de in het algemeen goede ervaringen met in een aantal lid-staten reeds bestaande garantiefondsen.

1.5. Het Comité benadrukt dat aanhoudend onderzoek nodig is voor het vinden van juiste oplossingen voor de hierboven uiteengezette problemen en om te bereiken dat het gehele harmonisatieproces plaatsvindt in het kader van de verwezenlijking van de interne markt per 1992, tegen de achtergrond van de prognose dat het toerisme tegen het jaar 2000 één van de belangrijkste economische pijlers in de Gemeenschap zal zijn.

1.6. Het Comité wil tevens herinneren aan het huidige streven van de Commissie om het consumenten- en het milieubeleid te integreren in „andere” beleidsgebieden van de Gemeenschap, zoals deze in de desbetreffende documenten van de Commissie worden beschreven ⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ Dok. CES 89/87, opgenomen in PB nr. C 83 van 30. 3. 1987.

⁽⁵⁾ PB nr. C 206 van 6. 8. 1984.

⁽⁶⁾ Een nieuwe impuls voor het beleid inzake consumentenbescherming [Dok. COM(85) 314 def.]; Vierde milieueactieprogramma 1987-1992 (PB nr. C 328 van 7. 12. 1985).

⁽¹⁾ PB nr. C 96 van 12. 4. 1989, blz. 5.

⁽²⁾ PB nr. C 358 van 31. 12. 1983.

⁽³⁾ PB nr. C 328 van 22. 12. 1986.

1.6.1. T.a.v. het toerisme dient de Commissie zich bijgevolg te realiseren dat pakketreizen niet los mogen worden gezien van factoren als de rechten en plichten zowel van degenen die in het toerisme werkzaam zijn, als van de toeristen/consumenten, de veiligheid van de consument en het voorkomen van schade aan toeristische voorzieningen.

1.6.2. Ook dient de Commissie zich bewust te zijn van de noodzaak om door toerisme veroorzaakte culturele en milieuschade, zoals schade aan stranden, water en historisch waardevolle monumenten, te voorkomen.

2. Bijzondere opmerkingen

2.1. Artikel 1

In het voorstel wordt niet vermeld of (en in hoeverre) het van toepassing is op pakketreizen met

- een vertrekpunt binnen een lid-staat en een bestemming buiten de EG,
- een vertrekpunt in een land buiten de EG en een bestemming binnen de EG,
- een vertrekpunt in een land buiten de EG en een bestemming in een ander land buiten de EG, waarvoor in de EG reclame wordt gemaakt (b.v. een reis van Amerika naar Australië, waarvoor binnen de EG reclame wordt gemaakt).

Mocht deze kwestie niet worden geregeld, dan zouden volgens het Comité de concurrentieverhoudingen wel eens kunnen worden scheefgetrokken.

2.2. Artikel 2

- a) Het Comité gaat akkoord met de definities van de woorden „pakket”, „doorverkoper”, „consument” en „overeenkomst”.
- b) Het Comité kan niet instemmen met de definitie van het begrip „organisator” omdat niet-professionele organisatoren blijkens de definitie: „de persoon die in de uitoefening van zijn bedrijf het pakket samenstelt” niet hiertoe worden gerekend. Het argument dat deze definitie overeenkomt met die in de Conventie van Brussel van 1970, gaat niet op vanwege het feit dat deze Conventie slechts door twee lidstaten is geratificeerd (België en Italië) en overigens in de oorspronkelijke Aanbevelingen van de Commissie voor het toerisme „ontoereikend” wordt genoemd. Het Comité zag deze definitie graag herzien. Voorts zouden de woorden „aan het publiek” moeten worden geschrapt, omdat anders georganiseerde vakanties die aan een bepaalde leeftijds- of andere groep worden aangeboden, buiten de richtlijn zouden komen te vallen.
- c) Ook stelt het Comité de Commissie voor, na te gaan of een definitie van het begrip „bestemming” kan

worden uitgewerkt en opgenomen dat het geheel aan diensten bij de opvang van de toerist/consument op de plaats waar hij heen is gereisd, zou omvatten.

2.3. Artikel 3

2.3.1. Het Comité is van mening dat in het richtlijnvoorstel duidelijk tot uiting moet komen of alle georganiseerde reizen onder de richtlijn vallen, of er reclame voor wordt gemaakt of niet.

2.3.2. Wanneer er inderdaad reclame wordt gemaakt, acht het Comité het noodzakelijk dat in iedere lid-staat ervoor wordt gezorgd dat alle door de organisator of de doorverkoper ten behoeve van georganiseerde vakanties gepubliceerde of uitgegeven beschrijvingen nauwkeurig, leesbaar en begrijpelijk zijn en de nodige duidelijke en actuele informatie bevatten op de punten genoemd onder a) t/m f) van dit artikel. Eventuele bijzondere verplichtingen voor toeristen (b.v. m.b.t. het meenemen van huisdieren) moeten ook worden vermeld. Het toezicht op dit beschrijvend materiaal dient volgens het Comité te worden opgedragen aan toeristenorganisaties en de betrokken belangengroeperingen, met inbegrip van de consumentenorganisaties, en aan de overheid. Wat betreft TV-reclame, verzoekt het Comité de Commissie de juridische implicaties na te gaan van verkoop van reizen via informatiesystemen als minitel, met name tegen de achtergrond van haar eerdere werkzaamheden i.v.m. huis-aan-huisverkoop.

2.4. Artikel 4, lid 3

2.4.1. Artikel 4, lid 3, regelt de overboeking van de ene consument op de andere indien nader genoemde „ernstige gevallen” (zoals ziekte en sterfgevallen) zich voordoen.

Het Comité meent evenwel dat het mogelijk moet zijn voor een toerist/consument om de door hem geboekte plaats over te doen aan een ander, op voorwaarde dat alle daadwerkelijk gemaakte extra kosten worden vergoed.

2.5. Artikel 4, lid 4 a)

T.a.v. de factor „wisselkoersen” is het het Comité bekend dat juist prijsverhogingen wegens schommelingen in de wisselkoersen of brandstofprijzen door de toerist/consument als bijzonder onbillijk ervaren worden. Het Comité dringt er dan ook bij de Commissie op aan, zich nog eens over dit punt te buigen en voorstellen te doen om tot grotere duidelijkheid en juiste oplossingen te komen, zowel ten behoeve van de organisator/doorverkoper als van de toerist/consument. Wellicht zou prijsberekening op Ecu-basis een oplossing zijn.

2.6. Artikel 4, lid 5

2.6.1. Zoals reeds gezegd in paragraaf 2.5, gelooft het Comité dat prijsverhogingen slechts zelden, voor zover dit ooit het geval is, gerechtvaardigd zijn, en het

hoopt dan ook dat punt a) van de bepaling zal worden gewijzigd wanneer de Commissie zich nog eens over deze materie heeft gebogen.

2.6.2. Punt b) mag volgens het Comité niet zo algemeen geformuleerd worden. De verbruikers moet de mogelijkheid worden geboden, de overeenkomst op te zeggen als er vóór het vertrek zonder toestemming belangrijke onderdelen van de overeenkomst worden gewijzigd, zoals bijvoorbeeld de datum van vertrek of van terugkeer, de luchthaven van vertrek, de oorspronkelijk geboekte verblijfplaats of hotelcategorie.

2.6.3. Het Comité kan akkoord gaan met de onder c) opgenomen bepaling, dat de consument de overeenkomst zonder verbeurte van een boete kan opzeggen in het geval dat „het vertrek door ongeacht welke, niet aan de consument te wijten oorzaak onredelijk lang wordt uitgesteld”. De manier waarop dit beginsel wordt uitgevoerd, zal echter in de nationale wetgevingen van de lid-staten, en daarom dus ook in deze richtlijn van de Raad, nauwkeurig moeten worden geregeld. Denkbaar is b.v. de bepaling dat uitstel van het vertrek met meer dan 24 uur voldoende grond is om de overeenkomst op te zeggen, terwijl vertragingen tussen 12 en 24 uur aanleiding zouden kunnen zijn voor het toekennen van geldelijke schadevergoeding. Het Comité geeft toe dat dit een nadeel kan opleveren voor de organisator, maar meent dat deze in bedoelde gevallen de vervoerder kan aanspreken.

Ook zou de Commissie dat de terminologie van deze bepaling in de verschillende vertalingen eens moeten vergelijken. In sommige versies blijkt het woord „onredelijk” als „ongerechtvaardigd” te zijn vertaald.

2.7. Artikel 4, lid 6

2.7.1. Aanhef

De tekst zou als volgt moeten luiden (wijziging vet gedrukt):

„Indien ... de organisator voor de overeengekomen vertrekdatum de pakketreis annuleert, de consument het recht heeft om **naar keuze.**”

2.7.2. Artikel 4, lid 6, sub II

„Overmacht”: heeft weinig betekenis in de wetgeving van de lid-staten, en moet in de richtlijn gedefinieerd worden.

2.7.3. Artikel 4, lid 8

De volgende zin zou als lid 8 aan het slot van artikel 4 moeten worden ingevoegd:

„Dat er een erkende compensatieschaal binnen een overeenkomst gemeenschappelijke speelruimte is in geval veranderingen in de reserveringsregelingen optreden, en deze schaal in de brochure bekend wordt gemaakt.”

2.8. Artikel 5, tweede lid

2.8.1. Artikel 5

Het Comité stemt in met het voorstel dat de reisorganisatoren de algemene wettelijke aansprakelijkheid dragen voor de kwaliteit van hun diensten, zoals reeds voor fabrikanten van industrieproducten en/of kleinhandelaren geldt.

Het Comité ziet in dat de gemakkelijke toegang van de consument tot de rechter een fundamentele factor is voor de voltooiing van de interne markt, en wijst erop dat de organisatoren bij schadeclaims veel sterker staan tegenover hotels of vervoerondernemingen dan de individuele vakantieganger, vooral waar het om gezondheid of veiligheid gaat.

2.8.2. Niettemin is het Comité van oordeel dat in artikel 5, lid 2, ten behoeve van de verbruiker duidelijk moet worden aangegeven, wie in concrete gevallen aansprakelijk is.

Voorts betreurt het Comité dat in artikel 5 en evenmin in de toelichting door de Commissie wordt ingegaan op de met elkaar samenhangende belangrijke kwesties van beperking van de aansprakelijkheid (door verwijzing naar de vervoersovereenkomst dan wel door vermelding van een maximumbedrag) en de relevantie e.d. van de wanprestatie of de nalatigheid van de reisorganisator of de personen die in diens opdracht werken.

2.8.3. In de toelichting op artikel 5 staat dat een organisator „de nodige zorg en bekwaamheid aan de dag moet leggen” bij het kiezen van een agent in een land buiten de EG. In sommige gevallen kan de organisator in zijn keuze beperkt zijn (b.v. Intourist in de USSR) en uit de richtlijn blijkt niet duidelijk welke juridische verhaalmogelijkheden een organisator in de EG op een dergelijke organisatie zal hebben.

2.9. Artikel 6

2.9.1. Het Comité ziet in dat het idee achter artikel 6, te weten het instellen van een geschillenregeling t.b.v. de consument, oorspronkelijk door het Comité zelf in een van zijn eerdere adviezen is voorgesteld.

2.9.2. Bij nader inzien echter meent het Comité thans dat de organisator/doorverkoper van zijn kant ook over een verweermogelijkheid moet kunnen beschikken, en verzoekt het de Commissie voorstellen te doen voor een internationale arbitrage-instantie, b.v. in de vorm van een onafhankelijk toezichtorgaan (ombudsman), tot wie beide partijen zich in geval van een geschil kunnen wenden. Daarbij dient wel rekening te worden gehouden met bestaande arbitrageprocedures op nationaal niveau. Het Comité beveelt aan dat lokale toeristische diensten worden uitgebreid of opgericht om klachten te onderzoeken. Het legt er evenwel de nadruk op dat de individuele reiziger door zijn beperkte financiële middelen niet in een nadelige positie mag komen te staan.

2.10. Artikel 7

2.10.1. Het Comité onderschrijft de voorgestelde bepaling in artikel 7 dat de lid-staten ervoor zorgen dat

de organisatoren zich verzekeren voor hun beroepsaansprakelijkheid, voor zover deze verzekeraar is.

Wellicht zou de Commissie nauwkeuriger kunnen aangeven wat verzekeraar is en wat niet, en hoe de situatie ligt voor de organisator wat het niet-verzekerbare gedeelte van zijn aansprakelijkheid betreft.

2.11. a) Het Comité wijst erop dat georganiseerde reizen zijn uitgegroeid tot een belangrijke economische sector omdat zij een reeks voordelige keuzemogelijkheden bieden. Indien deze reizen voordelig blijven en ook verder goed worden georganiseerd, kan deze markt zich verder ontwikkelen.

b) De Commissie is van oordeel dat de kosten voor de verzekering van de aansprakelijkheid overeenkomstig dit voorstel minimaal zijn. Het Comité wijst er echter op dat de consumenten weliswaar bereid zullen zijn, dit minimum aan extra kosten te betalen dat nodig is voor hun elementaire bescherming, maar dat er tot dusver

geen erkende norm is voor wat onder minimale kosten moet worden verstaan. De Commissie zou zich hier nog eens over moeten buigen alvorens tot een definitief standpunt te komen.

2.12. Het Comité ziet het gevaar in dat georganiseerde reizen uit de markt zullen worden geprijsd als gevolg van explosieve prijsstijgingen. Dit kan tot gevolg hebben dat het toerisme binnen de Gemeenschap afneemt, en dat een groot aantal toeristen de Gemeenschap verlaat en aan andere bestemmingen buiten de EG de voorkeur geeft. Dit is echter geen gegronde reden om de toerist/consument de bescherming te onthouden die de onderhavige richtlijn wil bieden.

2.13. Tot slot spreekt het Comité de hoop uit dat de voor het komende Europees jaar van het toerisme geplande activiteiten tot een beter inzicht in de consumentenproblemen zullen leiden, zodat deze problemen uiteindelijk worden opgelost.

Gedaan te Brussel, 23 februari 1989.

De Voorzitter

van het Economisch en Sociaal Comité

Alberto MASPRONE

Advies over het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van Verordening 486/85/EEG inzake de regeling voor landbouwprodukten en bepaalde door verwerking van landbouwprodukten verkregen goederen, van oorsprong uit de Staten in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS) of uit de landen en gebieden overzee ⁽¹⁾

(89/C 102/18)

Op 14 december 1988 heeft de Raad besloten, overeenkomstig artikel 198 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap het Economisch en Sociaal Comité advies te vragen over het bovengenoemde voorstel.

Het Economisch en Sociaal Comité heeft besloten, de heer Clavel tot algemeen rapporteur te benoemen en hem te belasten met de voorbereiding van de werkzaamheden ter zake.

Tijdens zijn 263e zitting (vergadering van 23 februari 1989) heeft het Economisch en Sociaal Comité het volgende advies goedgekeurd.

Het Comité stemt met het Commissievoorstel in.

Niettemin wenst het erop te wijzen dat het, gezien de in de Gemeenschap bestaande marge tussen producentenprijs en consumentenprijs, twijfelachtig blijft of de vrijstelling van douanerechten (inkostenverlies voor de EEG) tot een prijsdaling en daardoor tot een grotere consumptie leidt of een voorkeur voor produkten uit de ACS-landen doet ontstaan.

Gedaan te Brussel, 23 februari 1989.

De Voorzitter
van het Economisch en Sociaal Comité
Alberto MASPRONE

---

(1) PB nr. C 4 van 6. 1. 1989, blz. 7.

EUROPESE STICHTING TOT VERBETERING VAN DE LEVENS- EN ARBEIDS-
OMSTANDIGHEDEN

NIEUWE TECHNOLOGIEËN IN DE PRODUKTIE-INDUSTRIE

Deze informatiebrochure is gebaseerd op 26 case-studies, die in opdracht van de Europese Stichting zijn verricht in België, de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië en het Verenigd Koninkrijk en die met name waren gericht op de volgende onderwerpen:

- de stand van de technologische ontwikkeling van CNC-machines en CAD/CAM-systemen en de mate van integratie van ontwerp, planning en produktie;
- de invoeringsgraad van geïntegreerde CAD/CAM-systemen;
- de mogelijke economische en organisatorische uitwerkingen op de produktie-industrie;
- de mogelijke uitwerkingen op de interactie tussen mens, machine en arbeidsorganisatie;
- de ontwikkeling van een dynamisch personeelsbeleid binnen het bedrijf en de relatie tussen dit beleid en de kwesties van scholing, kwalificaties en loopbaanontwikkeling;
- de uitwerkingen op de „gebruikers” van het systeem en de interactie tussen deze „gebruikers” onderling;
- de uitwerkingen op de werkgelegenheid in de produktie-industrie.

56 blz.

Uitgave in: Deens, Duits, Engels, Frans, Grieks, Italiaans, Nederlands, Portugees en Spaans.

Catalogusnummer: SY-50-87-291-NL-C   ISBN: 92-825-7807-0

Vastgestelde prijzen in Luxemburg (exclusief BTW):

Hfl. 11,—   Bfr. 200   Ecu 4,60

BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLIKATIES DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
L-2985 Luxemburg